

T.C.
BAŞBAKANLIK
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler

**KADINA YÖNELİK
AİLE İÇİ ŞİDDETLE
MÜCADELE PROJESİ**

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER NÜFUS FONU

T.C.
BAŞBAKANLIK
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler

Eray Karınca
Ankara 8. Aile Mahkemesi Hakimi

T.C. Başbakanlık
Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

Aralık 2008

Bu kitabın basım, yayın, çoğaltım ve dağıtım hakkı
T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'ne aittir.

Bu yayın Avrupa Birliği desteği ile oluşturulmuştur.
Hiç bir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Önsöz

Kadınlara yönelik aile içi şiddet, temel insan hakları ve özgürlüklerinin ihlali olup, kadınlar ve erkekler arasındaki eşit olmayan güç ilişkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan önemli bir sorundur. Aile içi şiddet özel alanda meydana geldiği için çoğu zaman gizli tutulmakta, bu nedenle boyutlarının tespiti son derece güç olmaktadır. Oysa son yıllarda uzun süreli çabaların sonucunda şiddete maruz kalan kadınlara sunulan hizmetlerin niteliğinin değişmesi için gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerin başında Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da yapılan değişiklikler ile 2006/17 Sayılı "Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler" konulu Başbakanlık Genelgesi ve 2007/8 tarihli İçişleri Bakanlığı Genelgesi gelmektedir. Uygulamanın geliştirilmesi için T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı: 2007-2010" hazırlanmıştır.

Kadına yönelik aile içi şiddet; sağlık hizmetleri, kolluk kuvvetleri, adalet hizmetleri ve sosyal hizmetler gibi pek çok hizmet alanının ortak çabalarıyla önlenebilecek bir sorundur. KSGM tarafından Birleşmiş Milletler Nüfus Fonunun teknik, Avrupa Birliğinin mali katkılarıyla yürütülen "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi" kapsamında, şiddete maruz kalan veya risk altındaki kadınlara sunulan hizmetlerin güçlendirilmesi ve hizmet sunan kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan polis memurları, avukatlar, hakimler, savcılar, sosyal çalışmacılar, sağlık personeli gibi çeşitli meslek gruplarına, medya ve sivil toplum kuruluşu çalışanlarına hizmet içi eğitim paketleri hazırlanması amaçlanmıştır. Bu kapsamda tüm meslek grupları için Aile İçi Şiddetle Mücadelede Temel Eğitim başlığı altında 1) Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, 2) Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, 3) Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler, 4) Şiddete Maruz Kalan Kadınlara Sunulan Hizmetler ve 5) Şiddete Maruz Kalan ve Şiddet Uygulayanlarla İletişim ve Görüşme

konularının yer aldığı bir eğitim paketi ile şiddete maruz kalanlara hizmet sunanların kendi meslek gruplarına yönelik, mesleki sorumluluklarını içeren eğitim dokümanları geliştirilmiştir. Sınıf içi uygulamaların etkililiğini sağlamak üzere her bir doküman için Eğitici Rehberi ve eğiticiler için yetişkin eğitimi yaklaşımlarını ve tekniklerini anlatan Yetişkin Eğitimi Kılavuzu hazırlanmıştır.

Elinizdeki dokümanın hazırlanabilmesi için Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi çerçevesinde 2007 yılı Haziran ve Temmuz aylarında proje illerinden Ankara, İstanbul, Trabzon, Gaziantep ve Şanlıurfa’da eğitim ihtiyaç analizi çalışmaları yürütülmüş; söz konusu meslek gruplarının temsilcileriyle derinlemesine görüşmeler, grup çalışmaları yapılmış ve sonuçlar bu dokümana yansıtılmıştır. Ayrıca, dokümanın hazırlık çalışmaları sırasında ve deneme eğitimlerinde ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin, meslek kuruluşlarının ve akademisyenlerin görüşlerinin alınmasına ve katkılarının sağlanmasına özen gösterilmiştir.

Elinizdeki “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler” dokümanı, Aile Mahkemesi Hakimi Eray Karınca tarafından, yasa uygulayıcılara yönelik olarak hazırlanan “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Hukusal Durum ve Uygulama Örnekleri” kitabının diğer meslek grupları için yalınlaştırılmış ve kısaltılmış halidir.

Proje kapsamında hazırlanan bu dokümanlar, eğitim uygulamaları sırasında, kolaylaştırıcı ve katılımcı olarak, zamanlarını ve enerjilerini ayıracak olan meslek elemanlarının katkılarıyla gelişecektir.

Çalışmaya katkıda bulunan tüm kişilere, kurum ve kuruluşların temsilcilerine teşekkür ederim. Bu dokümanın kadınların insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, toplumsal yaşamda konularının güçlendirilmesi, eşit hak, fırsat ve imkanlardan yararlanmaları amacına katkı sağlaması dileğiyle.

Esengül Civelek
Kadının Statüsü Genel Müdürü

İçindekiler

Giriş	6
1. BÖLÜM: Hukuki Durum ve Kavramlar, İç Hukuktaki Düzenlemeler	7
1. Hukuki Durum ve Kavramlar	7
2. Ulusal Hukuktaki Düzenlemeler	11
3. Ailenin Korunmasına Dair 4320 Sayılı Kanun	17
4. Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar	26
5. Boşanma Halinde veya Yakın Yaşam Arkadaşlıklarında 4320 Sayılı Kanun'un Uygulanması Olanağı	27
6. Diğer Mevzuat	30
Örnek Karar	36
2. BÖLÜM: Uluslararası Hukukta Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi	37
1. Birleşmiş Milletler Belgeleri	37
2. Avrupa Konseyi Belgeleri	45
3. Uluslararası Düzenlemelerin İç Hukuka Etkisi	46
Sonuç ve Öneriler	51
Kaynakça	52

Giriş

Kadın ve çocuklara yönelik şiddet, mülkiyetin erkek egemen yapısı değişmediği için günümüz toplumlarında da aynen devam etmektedir. Türkiye’de şiddetin ‘terbiye’ biçimi olarak algılanması, aile içinde ve kamusal yaşamda meşru görülmesi şiddetin yeniden üretilmesine ve gizlenmesine yol açmaktadır. Araştırmalara göre kadınların %47’si şiddet nedeniyle fiziksel zarar görmekte ve bunların sadece dördte biri hastane, doktor ya da bir sağlık kurumuna başvurmaktadır. Yaralanma olaylarında genellikle özel tedavi uygulanmakta ve yaşanan şiddet gizlenmektedir (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 2000, s.27).

4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun’un görüşülmesi sırasında da Meclis Genel Kurulu’nda, aile içi şiddetin önemli bir toplumsal sorun olduğu ve şiddet

kurbanlarının genellikle kadınlar ve çocuklar olduğu vurgulanmıştır (TBMM Genel Kurul Tutanağı, 13 Ağustos 1997).

Aile içi şiddetin en aza indirilmesi, tekrarının önlenmesi, yaptırımsız kalmaması için yapılacak şey, şiddetin kaçınılmaz olmadığının benimsenmesinin sağlanması, bu konudaki duyarlılık ve farkındalık bilincinin geliştirilmesidir. “Yapılması gereken sınır çizmekten, yani şiddeti amacına bakarak değerlendirmekten vazgeçmek ve ‘hiçbir şekilde olumlanamayacak şiddet biçimleri’ kataloğunu mümkün olduğunca genişletebilmektir (Reemtsma, 1998, s.14).”

Şiddetin kaynağında, yani toplumun en küçük yapı taşı olan aile içinde önlenmesi, hakkımız olan daha uygar ve demokratik bir toplumda yaşamamızın önkoşuludur.

Hukuki Durum ve Kavramlar, İç Hukuktaki Düzenlemeler

1. Hukuki Durum ve Kavramlar

İç hukuk ve uluslararası hukukta kadına yönelik aile içindeki şiddetin önlenmesine ilişkin metinleri irdelemeye geçmeden önce bazı kavramları açıklamak yararlı olacaktır. Kadının aile içi şiddetten korunması konusunda yasal düzenlemelerde sıkça geçen bu kavramlar, yasal düzenlemelerin doğru yorumlanması yanında amaca uygun ve etkili biçimde uygulanması açısından da önemlidir. Bu kavramların başlıcaları, şiddet, aile ve aile içi şiddet olarak sıralanabilir.

1.1 Şiddet ve Şiddet Biçimleri

Şiddet, insanın maddi ve manevi varlığına zarar veren her türlü davranıştır. Kaba dayak atmaktan, duygusal eziyete ve parasız bırakmaya kadar çeşitli yönleri olduğu için hukukun olduğu kadar, diğer sosyal bilimlerin de ilgi alanındadır ve ceza yasaları veya özel yasalardaki yaptırımlarla yasaklanmıştır.

Aile içi şiddet günümüzde ceza kanunlarındaki düzenlemelerin yanında bazı

özel kanunlarla da yaptırıma bağlanmıştır. Çünkü aile içindeki şiddet, şiddetin en çok rastlandığı yerlerden birinin aile olmasına karşın, kavram olarak zihinlerde tam olarak yer etmediği için yeteri kadar bilinmemektedir. Hatta kadına yönelik şiddet toplumumuzda kanıksanmış olup kültürümüzün bir parçası haline gelmiş ve atasözlerimize de yansımıştır: “Kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin.” “Kızını dövmeven, dizini döver.” Bunlardan sadece iki tanesidir.

Aile içi şiddeti tanımlamadan önce şiddet türlerini genel olarak bilmek yararlı olacaktır. Buna göre aile içi şiddet; fiziksel şiddet, cinsel şiddet, duygusal (psikolojik, sözel) şiddet ve ekonomik şiddet olarak dört başlıkta incelenebilir.

Fiziksel Şiddet

Şiddetin en çok bilinen çeşididir. Yumruk, tokat, tekme ya da sopa ve benzeri herhangi bir araç kullanarak kaba dayak atmaktan, vücutta sigara söndürmeye ve

öldürmeye dek uzanan çok geniş bir kapsama alanı vardır.

Öldürme eylemi Türk Ceza Kanunu'nda suç olarak düzenlenmiştir. Kasten öldürmenin yanında dayak ve kötü muamele sonucu ölüme neden olmak ve aynı biçimde uygulanan şiddet nedeniyle kişinin intihar etmesine sebep olmak da suçtur.

Ülkemizde çok rastlanan aile içi şiddet türlerinden biri de namus cinayetleridir. Kadın ya da genç kızın ailesinin isteği dışında duygusal ilişkiye girmesi, kötü yola düşmesi, gayrimeşru çocuk doğurması -ki bebeğin babası genellikle yakın akrabalarından biri olabilmektedir.- gibi bahanelerle kadınlar, kardeşleri, babaları, eşleri hatta eski eşleri tarafından öldürülebilmektedir. Eski Ceza Kanunu uygulamasında faillere bu durumlarda tahrir hükümleri uygulanarak cezalarından yarı oranında indirim yapılabilmekteyken, Yeni Ceza Kanunu'nda bu indirim kaldırılmıştır. Artık namus cinayetleri, hukuksal korumadan yararlandırılmamaktadır.

Öldürmenin dışında, bedensel bütünlüğe, sağlığa saldırı olarak tanımlanan etkili eylemler de Ceza Kanunu açısından suçtur. Aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden

birine karşı kötü muamelede bulunan kimse hapisle cezalandırılır. Örneğin aç bırakmak, soğukta dışarıya atmak bu kapsamdadır. Aile hukukundan kaynaklanan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi de şikayet üzerine cezalandırılır. Yükümlülüğün kapsamının Türk Medeni Kanunu uyarınca belirlenmesi gereklidir. Terbiye ve eğitim yetkisinin kötüye kullanılması da suçtur.

Cinsel Şiddet

En yalın biçimiyle cinsel şiddet, eylemi gerçekleştiren ister koca ister başkası olsun, kadının isteği dışında veya istemediği biçimlerde cinsel ilişkiye zorlanmasıdır. Bunun dışında yine kadına istemi dışında yöneltilen her türlü cinsel amaçlı sözlü veya fiziksel eylem de cinsel şiddettir. Evlilik içi tecavüz yanında, ensest ilişki de çok rastlanan aile içi cinsel şiddet türüdür. Ensest, nikâhın yasak olduğu yakın akrabalar arasındaki cinsel ilişki anlamına gelir. Örneğin, öz ana babalarla çocuklar veya kardeşler arasındaki cinsel ilişki ensest olarak kabul edilir.

Evliliğin erkeklere, eşi üzerinde cinsel alanda mutlak anlamda kullanım hakkına sahip olduğu yolundaki geleneksel anlayış Yeni Ceza Kanunu ile terk edilmiştir. Kesin

olarak belirtelim ki evlilik, eşlere diğer eş üzerinde onun istemi dışında veya onun istemediği yöntemle cinsel ilişki kurma hakkını vermez. Böyle bir eyleme teşebbüs dahi suçtur. Erkeğin eşi üzerindeki her türlü kullanım hakkının olduğuna ilişkin “erkek hem sever, hem de döver” şeklinde dile getirilen inanış yanlıştır. Sevginin sevilene zarar vermesi biçiminde gerçekleşen hastalıklı yaklaşım kabul edilemez. Bu yüzden gazetelerde “aşk cinayeti” başlığıyla verilen, içeriğinde “Aşkına karşılık vermeyen kadını öldürdü ya da yüzüne kezzap döktü.” biçiminde sürdürülen mantık terk edilmelidir.

Sözel / Duygusal / Psikolojik Şiddet

Hakaret ya da tehdit biçiminde kendini gösteren duygusal ya da psikolojik şiddet, bazen fiziksel şiddetle birlikte, çoklukla bağımsız olarak gerçekleşen ve en çok rastlanan aile içi şiddet türüdür.

Hakaret ve sövme, bir kişinin namus, şeref ve haysiyetine saldırıdır ve ceza kanunlarında suç olarak yer almıştır. Ancak, kendine karşı şiddet kullanılmasından dolayı hakaret ve sövme söz konusu ise bu eylem suç oluşturmaz. Örneğin kendi-

sine sarkıntılık eden kişiye yapılan hakaret bu kapsamdadır. Tehdit ise mağduru, belli karar ve hareketlere zorlamak amacıyla yapılır. Tehdidin suç oluşturması için korkutarak sonuç alması, zarar vermesi zorunlu değildir. Mağdurda etkili olması yeterlidir. Maddi ve manevi olabileceği gibi mağdurun yakınlarına da yöneltilmiş olabilir.

Yaygın olarak görülen bir diğer aile içi psikolojik şiddet biçimi de özgürlükten yoksun bırakmadır, karı koca ve çocuklar arasında işlenmesi hali cezanın artırılma nedenidir.

Ekonomik Şiddet

Çağdaş toplumlarda boşanmalarda ekonomik nedenler önemli bir yer tutarken, aile içi şiddette de ekonomik şiddet, giderek artma eğilimi içindedir. Artık mahkeme kararlarında da ekonomik şiddetin boşanma veya koruma kararlarına gerekçe oluşturduğu örneklere rastlanmaktadır. Bu anlamda ekonomik şiddet, “Bireylerin çalışmalarını ve gelir sağlamalarını engellemek, çalışmaya zorlamak, kişisel kazançlarına veya mal varlıklarına el koymak, bunları yönetmelerine engel olmak, şeklinde ortaya çıkan davranışlar” olarak tanımlanmaktadır (Erdem, 2007, s.56)

1.2 Aile

Türk Medeni Kanunu (TMK)'nin 134. maddesi ve devamında evlenmenin şekil şartları düzenlenmiştir. Buna göre: “Evlenme, yetkili evlendirme memuru önünde yapılmamışsa, evlenme yoktur (Öztaş, 2002, s.389)” Buna karşın TMK net bir aile tanımı vermemekte, ele alınan konuya göre aile ilişkisini dar ya da geniş olarak belirlemekte ve resmi evlilikle sınırlamamaktadır. Bunu, ailenin süreç içindeki değişimini sezen kanun koyucunun uzak görüşlülüğü olarak da değerlendirmek olanaklıdır. Öğretide de: “...aile sanki yaşayan bir canlıdır ve kavram zaman ile zemine göre değişiklik göstermektedir” denilmiştir (Koçhisarlıoğlu, 2007, s.57) .

Medeni Kanun, “Evlilik Hukuku” kısmında aileyi eşler olarak algılayarak, velayete ilişkin düzenlemelerinde ailenin ana baba ve çocuklardan oluştuğunu kabul etmiştir. Buna karşın “Ev Düzeni” başlığı altındaki 367. maddesinde, aile kavramını çok geniş olarak belirlemiştir. Buradaki tanıma göre ana baba ve çocuklar dışında, onlarla kan bağıyla veya evlilik bağıyla bağlı olan akrabalar yanında, işçi, bahçıvan, hizmetçi gibi kişiler, bir sözleşme ilişkisi içinde bunlarla bir arada yaşıyorlarsa aile kavramı içindedir.

Öyleyse aile kavramı, incelenen somut olaya göre gerektiğinde hakim tarafından somutlaştırılmalıdır.

İsviçre Medeni Hukukçularından yapılan alıntılarda da ‘aile’ ve ‘aile yararı’ kavramının belirsizliği ve tanımlanmasındaki güçlükler gözetilerek: “Bu kavramın yorumunda hakimlerin serbestisi hemen hemen tamdır, ‘hemen hemen’ diyoruz, zira onların kararlarını gerekçelendirme ödevleri vardır ve bu ödevleri aracılığıyla bir sınır ortaya çıkmaktadır,” denilmektedir (Koçhisarlıoğlu, 2007, s. 62).

1.3 Aile İçi Şiddet

Aile içi şiddet, ailede bir bireyin diğerine karşı şiddet uygulaması halinde söz konusu olur. Aile bireylerinin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan fiziki veya herhangi bir şekilde hareket, davranış veya eylemler bütünüdür (Sümer, 1998, s.131). 4320 sayılı Kanun’un gerekçesinde de benzer biçimde, aile içinde bir bireyin diğer bir bireye yönelik fiziki, sözel ve duygusal kötü davranışları olarak tanımlanmıştır. Yukarıda değinildiği üzere, öldürmekten, yaralamaya, sakatlamaya, tecavüze, ensest ilişkiye, parasız bırakmaya, çalışmayı engellemeye, aşağılamaya kadar çok çeşidi

vardır. Aile içi şiddette, toplumsal cinsiyet rol kalıpları önemli bir yer tutmaktadır. Geleneksel kültürde, erkek çocuklarının aktif ve saldırgan olması desteklenirken; kız çocuklarının edilgen olmaları ve itaat etmeleri istenmektedir. Erkeklere gösterilen hoşgörü, kadınlardan esirgenmektedir. Bu anlayış içinde büyüyen kız çocuğu evlenince de yaşadığı eş şiddetine karşı kendini savunamamakta, katlanmak zorunda kalmaktadır. Ancak Türkiye, imzaladığı uluslararası belgeler ve iç hukukundaki düzenlemeler doğrultusunda kadına karşı ayrımcılığın ve şiddetin önlenmesine ilişkin epey yol almıştır.

2. Ulusal Hukuktaki Düzenlemeler

Özel hukuk sistemlerinin temelini oluşturan Roma Hukuku'nda klasik dönem boyunca aile babası, suç işleyen aile bireylerini yargılama ve cezalandırma hakkına sahipti. Suçlu bulduğu bireyleri dövebilir, hapsedebilir ve hatta öldürebilirdi. Aile babalarının aile bireylerini satmak, kiralamak, ailede yeni doğmuş çocukları öldürmek hakları vardı (Karadeniz, 1986, s.160).

Günümüz toplumunda ise aile hukuku ilişkileri, diğer hukuki ilişkilerden çok daha önemlidir. Bu itibarla ki devlet,

aile hukuku alanına diğer hukuk alanlarından çok daha fazla karışmak zorundadır. Gerçekten devlet; aile ilişkilerinin gerek meydana gelmesinde, gerek devamında ve sona ermesinde geniş çapta karışma (müdahale) ve denetleme görev ve yetkisiyle donatılmış bulunmaktadır (Akıntürk, 2002, s.14).

Ancak, aile ilişkilerine devletin karışması, bu ilişkilerin aile bireyleri ile devlet arasında kurulması anlamına gelmez; ilişkiler tamamen eşit durumda olan aile bireyleri arasındadır. Devlet bu ilişkilere salt kamu yararı ve kamu düzeni düşüncesiyle ve sadece denetlemek açısından karışmaktadır (Aktıntürk, 2002, s.15). Bunun önemli istisnası ilerde ayrıntılarıyla değineceğimiz 4320 sayılı Ailenin Korunması Hakkındaki Kanun'dur. Bu Kanun ile devlet, aile içi şiddetin önlenmesi konusunda taraf olduğunu açıkça göstermiştir. Kanun'nın gerekçesinde bildirildiği üzere bu Kanun'un amacı, şiddet mağduru olan kadın ve çocukları korumaktır. Bu Kanun'dan başka, başta Anayasa olmak üzere bazı temel yasalarda da kadın ve çocukları koruyan düzenlemeler bulunmaktadır.

2.1 Anayasa

Ulusal hukukta Anayasa temel metindir. Kanunların Anayasa'ya uygun olması gerekir. Aksi durumda o kanun maddesinin, uygulama aşamasında mahkemeler aracılığıyla ya da doğrudan Cumhurbaşkanlığı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan siyasi partiler tarafından iptali istenebilir.

Aile içi şiddetin temelinde, kadının ekonomik anlamda güçsüzlüğü vardır ve erkeğin yasalardan ve ataerkil geleneklerden kaynaklanan aile içindeki üstün konumu, bu şiddeti besleyen en önemli etkidir. Konumuz olan aile içi şiddetin önlenmesi açısından, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 5, 10, 12, 17, 19 ve 41'nci maddeleri, her türlü ayrımcılığı reddeder ve eşitliği düzenler. Ayrımcılığın reddi ve eşitliğin sağlanması, aynı zamanda aile içinde kadına yönelik şiddeti ortaya çıkaran etkenlerin de kaldırılması anlamına gelir.

Anayasa'nın "Devletin Temel Amaç ve Görevleri" başlıklı 5. maddesine göre devlet; kişilerin ve toplumun huzur ve mutluluğunu sağlamak için temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal

engelleri kaldırmak ve maddi manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmakla görevlidir.

Kanun önünde eşitlik başlıklı 10. maddeye, 7.5.2004 tarihinde eklenen ikinci fıkra, pozitif ayrımcılığa doğru atılan önemli bir adımdır: "Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür". Buna karşın eşit pozisyon ve güçte olmayanların yasa önünde eşit olmalarının rekabet ortamında bir yararı olmayacağı açıktır. Öyleyse, "Kadınların istihdam, siyaset, eğitim gibi çeşitli alanlarda karşılaştığı engellerin aşılması ve toplumsal gelişme için pozitif ayrımcılık benimsenmelidir" (İba, 2008, s97).

"Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir." diyen 12. madde ise, en temel hak olan şiddete uğramadan yaşama hakkını güvenceye almaktadır. 17. maddenin 3. fıkrası, şiddeti yasaklamaktadır: "Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz".

Yine kişi hürriyeti ve güvenliği başlıklı 19. madde, "Herkes, kişi hürriyeti ve

güvenliğine sahiptir” biçimindeki düzenlemesiyle, kişi olarak kadının özgürlüğünü güvenceye alır.

Ailenin Korunmasına Dair 4320 sayılı Kanun’un çıkarılışının uluslararası dayanağı, Pekin Eylem Platformu’nun önerileri iken, ulusal ölçekteki dayanağı ise gerekçesinde de belirtildiği üzere Anayasa’nın 41. maddesidir: “Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar”.

41. maddeye 3.10.2001 tarihinde şu fıkra eklenmiştir: “Aile Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır”. Buradaki eşitliğin kanunlar önündeki eşitlik olarak algılanması doğrudur. Nitekim bu düzenlemeden sonra çıkarılan Medeni Kanun’da, önceki kanunda var olan, “Erkek evin reisidir.” biçimindeki düzenlemeye yer verilmemiştir.

2.2 Türk Ceza Kanunu

Yeni Türk Ceza Kanunu’nda kadına yönelik şiddete ilişkin suçlar geliştirilmiş, örneğin tecavüzün eşe karşı yapılması da suç sayılmış; töre cinayetlerinin cezayı indirici

değil, ağırlaştırıcı neden sayılması sağlanmış; namus ve töre cinayetleri ‘kasten öldürme’ kapsamına alınmış ve ceza indirimleri kaldırılmıştır.

Kasten öldürme suçu, eşe karşı işlenmişse verilecek ceza, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıdır. Kasten yaralama suçu eşe karşı işlenmişse 86. maddeye göre ceza artmaktadır.

Bunun dışında, evlilik içi cinsel saldırı suçu eşe karşı işlenmişse eskiden suç oluşturmamaktaydı. Ancak yeni TCK’nın 102/2 maddesine göre, “Cinsel saldırı fiili vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle eşe karşı işlenirse, mağdur eşin şikâyeti ile soruşturma ve kovuşturma yapılabilecektir”. Öngörülen ceza, 7 yıldan 12 yıla kadar hapistir. Bu suç üçüncü derece dâhil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı işlenirse, verilen cezalar yarı oranında artırılmaktadır.

İşlenmekte olan ve işlenmiş bir suçun yetkili makamlara bildirilmemesi, TCK’nın 278. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre suçun oluşabilmesi için henüz icra edilmekte olan bir suçun varlığı gereklidir. Bir kimsenin kaçırılarak belli bir yerde tutulduğunun bilinmesine

karşın, yetkililerin durumdan bilgilendirilmemesi, işlenmekte olan suçun bildirilmemesine örnektir.

Kamu görevlilerinin görevleri nedeniyle veya görevlerini yaparken bir suçun oluştuğunu öğrendikleri halde bunu yetkili organlara bildirmemeleri, TCK. 279. maddedeki suçu oluşturur. Bu suçun oluşması için "bildirim konusu suçun kamu görevlisinin yürüttüğü görevle bağlantılı olması gerekir. İşlenen suçun görevle bağlantılı olmaması durumunda, ihbara ilişkin genel kurallar geçerlidir.

Ayrıca görevlerinin özelliği gereği, mesleklerini yaparlarken, tabip, diş tabibi, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişilerin öğrendikleri suçu bildirme yükümlülükleri TCK 280. maddede düzenlenmiştir. Bu yükümlülük madde metninde sayılanlarla sınırlı değildir. Örneğin bir tıbbi tahlil laboratuvarında çalışanlar için de bu yükümlülük vardır. Ayrıca Ceza Muhakemeleri Kanunu'nun 100. maddesine göre de kasten öldürme, cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı suçlarının işlendiği yönünde kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde tutuklama sebebi var sayılabilecektir.

2.3 Türk Medeni Kanunu

1926 tarihli Medeni Kanun'la çocuk yaşta evlenmeler, çok eşlilik yasaklanmış, resmi nikâh sayesinde kadın, evlenme iradesini Devletin resmi görevlisi önünde ve tanıklar huzurunda açıklayarak eşini özgürce seçme özgürlüğüne kavuşmuş, eşit koşullarda boşanma ve çocukları üzerinde velayet hakkına sahip olmuştur.

22.11.2001 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ise beklendiği ve olması gerektiği gibi aile hukukunda kadın erkek eşitliğini, önceki yasadan daha ileri bir düzeyde sağlamıştır. Yeni Medeni Kanun'daki kadın erkek eşitliğini pekiştiren bu düzenlemelerden bazıları şunlardır:

Kadın soyadını, kocasınınkinden önce gelmek üzere kullanma hakkına sahiptir (m.187).

Konutu seçme hakkı eşlere birlikte tanınmıştır (m.187). Eşler, evlilik birliğini birlikte temsil ederler (m.188).

Eşler çocukların velayetini birlikte kullanırlar (m.336).

Uygulamada yine kadın lehine olan bir düzenleme de boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında nafaka alacaklısının yerleşim yerinin yetkili kılınmasıdır (m.177).

Ekonomik anlamdaki en önemli düzenleme ise, edinilmiş mal rejiminin yasal mal rejimi olarak kabul edilmesidir (m.202). Böylece kadının ev işlerindeki emeği değerlendirilmiş ve boşanma halinde eşlerin birlikteyken edindikleri kişisel olmayan mallarının yarısı üzerinde kadının hak sahibi olması sağlanmıştır. Türk Medeni Kanunu'nda ayrımcılığın ve aile içi şiddetin önlenmesi amacıyla yapılan bu düzenlemeler, 'evlilik birliği sürerken' ve 'birlikte yaşamaya ara verilmesi' biçiminde ikiye ayrılabilir

A. Evlilik Birliği Sürerken Alınabilecek Önlemler

Türk Medeni Kanunu uyarınca eşler, evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya evlilik birliğine ilişkin önemli bir konuda uyuşmazlığa düşülmesi halinde, ayrı ayrı veya birlikte hakimin müdahalesini isteyebilirler. Evlilik birliğini korumaya yönelik bu düzenlemeler Türk Medeni Kanunu'nun 195. maddesinde yer almıştır. Buna göre:

Evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya evlilik birliğine ilişkin önemli bir konuda uyuşmazlığa düşülmesi halinde, eşler ayrı ayrı veya birlikte hakimin müdahalesini isteyebilirler.

Hakim, eşleri yükümlülükleri konusunda uyarır; onları uzlaştırmaya çalışır ve eşlerin ortak rızası ile uzman kişilerin yardımını isteyebilir.

Hakim gerektiği takdirde eşlerden birinin istemi üzerine Kanun'da öngörülen tedbirleri alır.

Eşler birlikte yaşarken, eşlerden birinin istemi üzerine hakimin, ailenin geçimi için her birinin yapacağı parasal katkıyı belirleyeceği hususu da 196. maddede yer almıştır.

Ailenin ekonomik varlığının veya evlilik birliğinden doğan mali bir yükümlülüğün yerine getirilmesi amacıyla, eşlerden birinin istemi üzerine diğer eşin mal varlığıyla ilgili tasarruf yetkisinin kısıtlanması da 197. ve 198. maddeler kapsamında hakimden istenebilir.

B. Birlikte Yaşamaya Ara Verilmesi Halinde Alınabilecek Önlemler

Medeni Kanun'da yetersiz de olsa eş şiddetine değinilmektedir. Örneğin 197. maddede, "Eşlerden biri, ortak hayat sebebiyle kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru ciddi biçimde tehlikeye düştüğü sürece ayrı yaşama hakkına sahiptir" denilmektedir.

Burada da şiddete uğrayan eşin başvurusu gereklidir. Ancak tedbirin içeriği ve yaptırımını belirlenmediği için koruma yetersiz kalmaktadır.

197. maddenin sonraki fıkralarına göre de haklı bir sebebe dayalı olarak birlikte yaşamaya ara verilmesi halinde, yine eşlerden birinin istemi üzerine hakim eşlerden birinin diğerine yapacağı parasal katkıyı belirler; eşlerin konut ve ev eşyasından yararlanma ve mallarının yönetimine ilişkin önlemleri alır; çocuklarla ana-babası arasındaki ilişkiyi düzenler ve borçlulara ait önlemleri alır. Bu önlemler ekonomik şiddet halinde yararlı olmaktadır.

Öte yandan, evlilik birliğini koruyucu düzenlemelerin kişilik değerlerini koruyucu yönü dikkate alındığında, bu önlemlerin aile içi şiddet durumunda da uygulama alanı bulacağı açıktır. Çünkü aile içi şiddet durumunda da, eşlerin birbirlerinin kişilik değerlerine saygılı olma yükümlülüğü ihlal edilmiş olmaktadır. Aile içi şiddet durumunda, 4320 sayılı Kanun'la sağlanan hukuki korumaların, Medeni Kanun'da yer alan evlilik birliğini koruyucu düzenlemelerden öncelikle yararlandırılması gerekmektedir.

2.4 Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun

Ülkemizde 9.1.2003 tarih ve 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun ile aile mahkemeleri kurulmuştur. Bu mahkemeler aile içi şiddeti önlemek ve başta Anayasa olmak üzere Medeni Kanun'un gerektirdiği, eşitliğe dayalı aile modelini oluşturmak ve güçlendirmek için uzman mahkemeler olmaları bakımından önemlidir. Tıpkı Medeni Kanun gibi Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun da aile içi şiddetin önlenmesi için yargıca önemli yetkiler tanımıştır.

Örneğin, Kanun'un 6. maddesinin 1. (a) bendine göre, aile mahkemesi hakimi, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere görev alanına giren konularda ve yetişkinler hakkında evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri konusunda eşleri uyararak gerektiğinde uzlaştırır.

7. madde uyarınca aile mahkemeleri, önlerine gelen dava ve işlerin özelliklerine göre, esasa girmeden önce, aile içindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması bakımından eşlerin ve çocukların

karşı karşıya oldukları sorunları tespit ederek bunların sulh yoluyla çözümünü, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak teşvik eder. Kanun'un 5. maddesine göre ise bu uzmanlar psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıdır; atamaları Adalet Bakanlığı'nca yapılır. Bu kişilerin bir nedenle atanmamış olması halinde ya da hakim tarafından gerek görüldüğünde, başka uzmanlardan da yararlanılacaktır.

3. Ailenin Korunmasına Dair 4320 Sayılı Kanun

Kısaca koruma emri olarak tanımlanan 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun 14 Ocak 1998 tarihinde çıkarılmıştır. Şiddete uğrama olasılığı olan kişiler, en yakın aile mahkemesine başvurarak Ailenin Korunmasına Dair Kanun uyarınca bir koruma emri alabilirler. Aile mahkemesi başvurunun hemen ardından mağdur, saldırgan ya da tanık dinlemeye gerek duymadan koruma emrini hemen vermek zorundadır.

Aile içi şiddete uğrayanların korunması amacıyla kabul edilen bu Kanun'dan bilgi sahibi olanların ve yararlananların oranı, aile içi şiddete uğrayan kadınların sayısına göre hâlâ çok düşüktür. Bunun nedeni, şiddete uğrayan kadının ekonomik güçsüzlüğü nedeniyle cesaretinin olmayışı ve

iddiasının ciddiye alınmayacağı korkusunu taşıması ya da saldırganın cezalandırılmayacağından ve şiddetin bu yüzden tekrarlanacağından çekinmesidir. Bunda polis merkezi, sağlık, savunma ve yargı mensuplarının kendi toplumsal değerleri nedeniyle ya da Kanun'u henüz yeterince bilmemeleri nedeniyle Kanun'u gerektiği gibi uygulamamalarının da etkisi vardır (Karıncı, 2007a, s129).

3.1 Koruma Kanunu'nun Amacı

Kanun'un genel gerekçesine göre amacı, aile içi şiddetten mağdur olan kadını koruyucu yasal tedbirlerin alınmasını ve ailenin korunmasını sağlamak ve aile içerisinde gerçekleşen şiddetin yol açtığı ve açacağı zararların toplum bünyesinde derin ve kalıcı izler bırakmasına engel olmaktır. Bu amaç, 5636 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik sırasında gerekçede, 4320 sayılı Kanun'un temel amacı aile içinde şiddeti uygulayan bireyi, ortak yaşam alanından uzaklaştırarak ve diğer bir takım tedbirleri uygulamaya koyarak aile içi şiddeti önlemektir, biçiminde açıklanmıştır.

3.2 Koruma Kararını Kimler İsteyebilir

Kanun'da koruma önlemlerinden yararlanabilecek kişiler açıkça sayılmıştır.

Buna göre:

1. Eşlerden biri,
2. Çocuklar,
3. Aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden biri,
4. Cumhuriyet başsavcılığı,
5. Yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden biri

aile içi şiddetin mağduru olarak ya da onun adına korunma kararı isteyebilir. Ancak asıl sorun aile kapsamına kimlerin gireceği ve ailenin diğer bireylerinin kimler olduğuna ilişkindir. Bu konuda Kanun'da düzenleme olmadığı için öncelik Türk Medeni Kanunu'ndadır. Yukarıdakilere ek olarak korunma isteyebilecek kişiler ise şunlardır:

6. Eşlerin üst soyları,
7. Eşlerin ortak olmayan çocukları,
8. Eşlerin vesayeti altında olan ve ev içinde birlikte yaşayan kişiler,
9. Eşlerden birinin vesayeti altında olmakla birlikte devamlı surette aile ile birlikte yaşayan ve eşlerin koruması altında olan kimseler,
10. Eşlerin üst soyları veya ayrı çocukları olmamakla birlikte, ahlaki vazifenin ifası amacıyla devamlı surette ailenin koruması altında yaşayan uzak hısımlar (Erdem, 2007, s.53-54).

Öte yandan Kanun'da yer almamasına karşın, boşanmış ya da aile gibi bir arada yaşayan, ancak resmi nikah kıyılmamış olan bireyler de bu Kanun kapsamında korunmaktadır. Buna ilişkin mahkemelerden verilen kararlar mevcuttur. Öyleyse, Kanun'dan yararlanabileceklerin sayısının sınırlanması yerine, aile içindeki ilişkinin niteliği değerlendirilerek inisiyatifin hakime bırakılması, amaca daha uygun olacaktır.

3.3 Karar Kime Karşı Verilir

4320 sayılı Kanun'un ilk halindeki, kusurlu eş ifadesi nedeniyle korunma kararı yalnız eşe karşı istenebiliyordu. Oysa günlük yaşamda aile içi şiddetin eş dışında kayınvalide, kayınpeder, kayınbirader, enişte, görümce, yenge gibi kişiler tarafından gerçekleştirildiği de görülmektedir.

Bu nedenle 5636 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik, kusurlu eş ifadesinin yanına "veya diğer aile bireyi" olarak ekleme yapılmıştır. Böylece Kanun'daki önlemlerin kusurlu eşin yanı sıra şiddet uygulayan diğer aile bireyleri hakkında da uygulanmasına olanak tanınmıştır.

Korunma kararını isteyebilecek kişilerin aynı zamanda aleyhlerine karar verilmesi olanaklıdır.

3.4 Kanun'un Uygulanma Aşamaları

Polis Merkezine Başvuru

Polis merkezinde her durumda mağdurun şikayetinin kayda geçirilmesi sağlanmalıdır. Öte yandan, aile içi şiddet olaylarında polis merkezlerinde asıl olan mağdur odaklı bir yaklaşımın benimsenmesidir. Polis merkezinde ya da olay yerinde mağdur ve şüpheli asla aynı ortamda bulundurulmamalıdır. Mağdurun şikayetleri hızla, bir kerede ve onun anlattığı ayrıntılara önem verilerek saptanmalı, bu yapılırken gereksiz ayrıntılardan kaçınılmalı ve kişiliği örselenmemelidir. Olanaklıysa bu işlemler kadın polis aracılığıyla yapılmalıdır (Özvarış ve diğerleri, 2008).

Aile içi şiddet, kimi zaman cinsel içerikli de olabileceğinden, başvuruyu yapan kadın ve çocukla empatik ilişki kurulması, mahremiyetine saygı gösterilmesi, gizliliğe önem verilmesi, mağdura karşı sakin ve sabırlı davranılması önemlidir.

Mağdur konuşabilecek durumdaysa, kendisi ve zanlı hakkında isim, adres, telefon numarası, zanlının kullandığı araçlar, zanlının olay yerinde halen bulunup bulunmadığı ve mevcut değilse, zanlının betimlenmesi ve eşkaline ilişkin bilgi alınarak gerekiyorsa takviye ekip gönderilmesi sağlanmalıdır.

Eğer ihbar telefonla yapılmışsa, görevli memur olay yerine varıncaya kadar mağdur telefonda tutularak yukarıdaki bilgiler alınmalıdır.

Görevli memur, mağdurun tehlikede olup olmadığını veya acil tıbbi yardıma ihtiyacı olup olmadığını belirlemek, varsa gerekli hizmeti sağlamak ve ihtiyaç varsa ambulans temin etmekle yükümlüdür.

Cinsel saldırı mağduru, delillerin kaybolmaması amacıyla yıkanmaması ve kıyafetlerini değiştirmemesi için uyandırılmalıdır.

Mağdura da istemi halinde avukat görevlendirilmesini isteme hakkı olduğu anlatılmalı ve (CMK.m.234) ifade tutanağının bir örneği verilmelidir.

Polis merkezine yapılan başvuru üzerine yaralanma veya korunma ve sığınma gerektiren bir durum varsa, polis bunları saptayarak durum hakkında derhal Cumhuriyet savcılığını bilgilendirmekle yükümlüdür.

Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu'na (SHÇEK) Bildirim

SHÇEK uzmanlarının özellikle tehlikenin yoğun olarak hissedildiği durumlarda devreye girmesi, mağdurun can güvenliği açısından son derece önemlidir. Bu nedenle polis merkezlerinde Cumhuriyet savcılığı yanında ikinci olarak bilgilendirilecek birim SHÇEK'tir. İçişleri Bakanlığı'nın 2007/8 sayılı Genelgesi ile SHÇEK'in aile içi şiddet halleri için 7 gün 24 saat ilişki kurulabilecek bir personel görevlendirilmesi emredilmiştir.

Adli Tıbbı Sevk

Bedende herhangi bir yara bere izi var ise polis merkezinden adli tıbbı sevk isteminde bulunulmalı ve vücutta meydana gelen zarar doktor tarafından raporla tespit edilmelidir. Kanıtların kaybolmaması açısından gerektiğinde tecavüz ve benzeri

bir zarar söz konusuysa yıkanılmamalı, giysiler değiştirilmemeli ve bu tür izler silinip kaybolmadan en geç 24 saat içerisinde polis merkezine ya da Cumhuriyet savcılığına şikâyetçi olunup rapor alınmalıdır.

Cumhuriyet Başsavcılığına Başvuru

Polis merkezi yerine doğrudan Cumhuriyet başsavcılığına başvurmak da olanaklıdır. Ancak şikâyet dilekçesinde şiddetin kim tarafından kime yöneltildiği, şiddetin ne olduğu, ad ve adresler ile ne zaman yapıldığı ve devam edip etmediği, silah ve benzeri araç kullanılıp kullanılmadığı belirtilmelidir.

Cumhuriyet başsavcılığı, eylemin başka bir suçu oluşturması halinde dahi, o suç için yapılacak araştırmayla zaman yitirmeden, evrakı ayırarak en kısa zamanda aile mahkemesine ulaştırmalıdır. Şüphelinin ifadesinin alınamaması gibi çeşitli nedenlerle evrak bekletilmemeli, aile içi şiddetin acele niteliği gereği evrak hemen aynı gün aile mahkemesine ulaştırılmalıdır.

Doğrudan Aile Mahkemesine Başvuru
Polis merkezi ya da savcılığa başvurmaksızın doğrudan nöbetçi aile mahkemesine başvurulabilir. Bu başvuruda yetki kuralları işlemez. Yani o anda bulunulan yerdeki aile mahkemesine başvurmak olanaklıdır. Boşanma davası açılmışsa o davaya bakan mahkemeden de koruma kararı istenebilir. Boşanma davası var iken örneğin coğrafi olarak farklı yerde olunması nedeniyle korunma isteminde bulunulmuşsa, 4320 sayılı Kanun kapsamındaki istemin önem ve aceleliği yanında her ikisi de ayrı cinsten istemler olduğundan birleştirme kararı verilmemesi gerekir. Aksi tutum başvuruyu yapan kadının, dosya boşanma davasına bakan hakim önüne gidinceye değin şiddet görme tehlikesinin devamına göz yummak olur ki Kanun'un korumak istediği değerle bağdaşmaz.

Öte yandan tüm başvurularda şiddet belgelenmek zorunda değildir; ancak belge varsa eklenmesinde yarar vardır. Başvuru üzerine harç alınmaz, duruşma yapılmaksızın karar verilir.

3.5 Koruma Kararında Verilebilecek Tedbirler

Kanun'da eşine ya da çocuklarına yönelik şiddet uygulayan kişiye karşı alınacak

önlemlerin tamamının mı yoksa bazılarının mı uygulanacağını hakim takdir edecektir. Koşullar gerektiriyorsa kusurlu eş veya diğer aile bireyi hakkında Kanun'da belirtilenler dışında da tedbirler uygulanabilir. Örneğin, şiddet uygulayan kişinin psikolojik kontrol altına alınması, alkol tedavisi yapılması veya küçük çocukların yurtlara veya daha emniyetli akraba yanına gönderilmesi gibi tedbirlere karar verebilir (Ekşioğlu, 2002, s.123). Bunun dışında oturan ev kusurlu eşe ait ise bu eş tarafından satılması ihtimali varsa evin satılmasını önleyici önlemleri de alabilir.

Kanun'da yer alan tedbirler şu başlıklarda toplanmıştır:

Kusurlu eşe:

- 1- "Diğer eşe veya çocuklara veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik davranışlarda bulunmaması,
- 2- Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer eşe ve varsa çocuklara tahsisi ile diğer eş ve çocukların oturmakta olduğu eve veya işyerlerine yaklaşmaması,
- 3- Diğer eşin çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinin eşyalarına zarar vermemesi,
- 4- Diğer eşin, çocukları veya aynı çatı altında yaşayan aile bireylerini iletişim vasıtalarıyla rahatsız etmemesi,

5- Varsa silah vb. araçlarını zabıtaya teslim etmesi,

6- Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak ortak konuta gelmemesi veya ortak konutta bu maddeleri kullanmaması,

7- Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ihtar olunur.

Şiddete veya Korkuya Yönelik Davranışlarda Bulunmama

Bu uyarı ile faile, diğer eşe veya çocuklara veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerine karşı şiddete veya korkuya yönelik davranışlarda bulunulmaması ihtar edilir. Hemen her başvuruda öncelikle bu uyarı yapılmalıdır. 4320 sayılı Kanun'un çıkarılış felsefesine en uygun yaptırımdır. Öyleyse, kabul edilen her başvuru sonrası verilen kararda bu tedbire hükmedilmeli, diğer tedbirler amaca uygunluk kriterine göre eklenmelidir.

Konuttan Uzaklaştırma

Bu önlem, ortak olarak yaşanılan evden, şiddet uygulayan aile bireyinin uzaklaştırılarak bu evin diğer eşe ve varsa çocuklara tahsisi ile diğer eş ve çocukların oturmakta olduğu eve veya işyerlerine yaklaşmamasına ilişkindir. Konutun kime ait olduğu, konut kira ise sözleşmede kimin

taraf olduğu tedbirin uygulanmasında etkili olmayacaktır.

Aile konutu yanında yazlık veya dağ evi için de bu tedbir verilebilir. Diğer tedbirlerle sonuç alınabilecek olaylarda bu tedbirin kullanılmaması Kanun'un amacına uygun olur. Ancak, mağdur açısından, tarafların bir arada olması şiddet uygulanması tehlikesini içinde barındırıyorsa, öncelikli olan güven içinde yaşama hakkı olduğu için bu tedbirin hızla uygulanmasında tereddüt edilmemeli, gerekiyorsa itiraz üzerine gözden geçirilerek, diğer tedbirlerin yeterli olup olmayacağı değerlendirilmelidir.

Bu tedbirle psikolojik şiddetten de korunma söz konusudur. Mağdurun izlenerek, önüne çıkılarak korkutulmasının da önüne geçilmiş olunmaktadır.

Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Uygulanmasına Dair Yönetmelik'in 8. maddesinin 2. fıkrası uyarınca, bu tedbirin uygulanması, kusurlu eş veya şiddet uygulayan diğer aile bireyinin, uzaklaştırıldığı konutun kira, elektrik, su, telefon, doğalgaz ve benzeri giderlerini karşılamaya devam etmesine engel değildir. Hakim uzaklaştırılan kişinin bu tür yükümlülüklerinin devamına karar verebilir.

Eşyalara Zarar Vermeme

Bu uyarı, diğer eşin, çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinin eşyalarına zarar verilmemesini içerir. Zarar verme amaçlı alma, satma, devretme gibi işlemler de bu kapsamdadır. Kişilerin özel eşyaları yanında mülkiyeti kusurlu kişiye ait olmakla birlikte ortak kullanıma ait eşyaları da kapsar. Ancak, kişiye ait olmakla birlikte ortak kullanıma bırakılmış olan eşyalar için gerçek niyet araştırılmalı, yarar zarar hesabı özellikle itiraz aşamasında hakim tarafından yapılmalıdır.

İletişim Araçlarıyla Rahatsız Etmeme

Bu uyarıda amaç, diğer eşin, çocukların veya aynı çatı altında yaşayan aile bireylerinin iletişim araçlarıyla rahatsız edilmesidir. İletişim aracının cinsi ve özelliği önemli değildir. Birisiyle haber göndermek de bu uyarıya aykırılık oluşturur. Ancak her arama karara aykırılık oluşturmaz. Yani bir babanın çocuğunun doğum gününü kutlamak için ya da ekonomik bir soruna ilişkin olarak hane halkını telefonla araması veya herhangi bir yolla haber göndermesi karara aykırılık oluşturmaz. Burada korunmak istenen değer, mağdurun korkudan uzaklaştırılarak tinsel varlığının korunması ve bu süre içinde korkusuz yaşayarak mevcut yaralarını

onarması, yani korkutulmasının önlenmesidir.

Silah ve Benzeri Araçları Kolluğa Teslim Etme

Şiddet uygulayanın daha önce silahla şiddet uygulayıp uygulamamasının bir önemi yoktur. Kanun'un uygulanmasına ilişkin Yönetmelik'in 11. maddesi uyarınca, silâh veya benzeri araçların teslimi tedbiri; hakim tarafından, aile içi şiddete maruz kalan aile bireylerinden birisinin korunması amacıyla kusurlu eşe veya şiddet uygulayan diğer aile bireyine ait olan silah veya benzeri araçların genel kolluk kuvvetlerine teslimi ve tedbir süresinin sonuna kadar adlî emanete alınması amacıyla hükmedilen tedbirdir. Şiddetin önlenmesi için karar derhal uygulanmalı, şiddet uygulayan aile bireyine silahını teslim etmesi için süre tanınmamalıdır.

Ortak Konutta Sarhoşluk veya Uyuşturucu Kullanımı

Bu uyarı, sarhoşluk veya uyuşturucu madde kullanımının şiddeti tetiklediği yolundaki kabule dayanmaktadır. Bu uyarıya aykırılık için bu maddeleri kullanmış olarak ya da sarhoş biçimde konuta veya işyerine gelmiş olunması ya da orada kullanılması yeterlidir. Ayrıca şiddet uygulanmış olması aranmaz. Ancak,

kişinin belli bir süre bile olsa alkol kullanması yasaklanamaz.

Bir Sağlık Kuruluşuna Muayene veya Tedavi İçin Başvurma

Kanun'a sonradan eklenen bu tedbir ile şiddet uygulayan bireyin herhangi bir rahatsızlığının bulunup bulunmadığı hususunun tespiti ve tedavisi ile uyguladığı veya uygulayacağı şiddetin ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Yönetmelik'in 13. maddesinin 2. ve 3. fıkralarında uygulanmanın nasıl olacağı düzenlenmiştir: Hakim, muayene ve tedavinin sağlanması için şiddet uygulayan kişilerin illerde il sağlık müdürlüğüne, ilçelerde sağlık grup başkanlığına başvurmasını kararında belirtir.

Bu kişiler il sağlık müdürlükleri ruh sağlığı şubelerince veya sağlık grup başkanlıklarınca resmî veya kendi istekleri üzerine özel sağlık kurumlarına sevk edilir. İlgilinin tedaviyi sürdürüp sürdürmediği ve yapılan işlemin sonucu il sağlık müdürlüğü veya sağlık grup başkanlığı tarafından Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir.

3.6 Tedbir Nafakası

Tedbir nafakasına en çok kusurlu eşin ortak konuttan uzaklaştırılması halinde gereksinme duyulmaktadır. Hakim, mağdurların yaşam düzeylerini göz önünde bulundurarak tedbir nafakasına hükmedecektir. Bu emredici bir düzenlemedir. Uygulamada göz ardı edilmemelidir. Kuşkusuz Medeni Kanun uyarınca nafaka bağlanmışsa, aynı kişiye bu yasa uyarınca yeniden nafaka bağlanmaz.

İstekte bulunulurken nafaka takdiri için gerekli veri ve belgeler dilekçeye eklenmelidir.

Başvuruda harç alınmamaktadır; bunun yanı sıra 5636 sayılı Kanun ile getirilen önemli bir değişiklik, kararların infazı için icraya konulması aşamasında da harç alınmayacağına düzenlenmesidir. Değişiklik Kanun'un amaç ve ruhuna uygundur.

3.7 Koruma Kararına İtiraz ve Duruşmanın Yapılması

Kanun'da itiraz ve temyiz yapılabilirliği ya da yapılamazlığına ve süresine ilişkin olarak bir düzenleme yer almamaktadır. Kanun'da yer almadığı ve nihai karar da olmadığı için koruma kararı temyiz edilemez. Ancak Anayasa'nın 41. maddesi uyarınca hakkında yapılan kamusal

işlemlere karşın, kişilerin başvuru olanağının bulunması zorunluluktur. Hiçbir itiraz, süresiz olamayacağı için de Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMUK) 108/2'deki 10 günlük sürenin kıyasen uygulanması olanaklıdır. Yani koruma kararını öğrenen, şiddet uygulayan eş, kararı öğrenmesinden itibaren 10 gün içerisinde itiraz edebilir. Öte yandan, itiraz kararın uygulanmasını durdurmaz. İtiraz üzerine mahkeme taraflara duruşma gününü bildiren bir davetiye göndererek bildirdiği tarihte duruşma yapar. Artık taraflar iddia ve savunmalarını her türlü delille kanıtlayabilirler (Karınca, 2007b, s. 119).

İstenmeyen olayların meydana gelmemesi ve mağdurun tekrar travma yaşamasını önlemek için duruşma süresince gerekli önlemler alınmalıdır.

Hakim itirazı kabul edebilir, bu durumda koruma kararında itiraz edilen tedbirler kalkar. Hakimin itirazı reddi halinde ise tedbirler devam eder ve bu karar kesindir.

3.8 Koruma Kararının Uygulanması

Koruma kararı ile verilmiş olan tedbirleri uygulayacak birim polis merkezidir. Polis merkezi, kararda var ise şiddet uygulayanın evden uzaklaştırılmasını sağlar;

varsa silahını alır. Ancak bunu yaparken kişiye, özel eşyalarını alması için gerekli fırsat ve zaman tanınmalıdır. Bu bildirim bir tutanakla saptanmasında, tedbirlere aykırı davranıldığında yaptırım uygulanabilmesi için yarar vardır.

Kararın uygulanması için bir örneği Cumhuriyet başsavcılığına ulaştırılır. Cumhuriyet başsavcılığı kayıtlarına işlediği kararı, uygulanması için ilgili mahalli karakola gönderir ve uygulamayı karakol aracılığıyla izler. Mahkemelerin kararı isteyen tarafa elden vererek doğrudan ilgili emniyet birimine gönderdiği de görülmektedir, ancak izlenebilmesi açısından aynı zamanda Cumhuriyet başsavcılığına da bir örneği gönderilmelidir. Kanun'da açıkça yazmamasına karşın koruma kararının uygulanabilmesi için kararın bir örneği polis merkezi tarafından aile içi şiddet uygulayan eşe de bildirilmelidir.

İlgili kolluk gücü tarafından koruma kararına uyulmadığının saptanması veya öğrenilmesi sonucunda, mağdurun şikâyet dilekçesi vermesine gerek kalmaksızın kendiliğinden soruşturma yapılarak evrak Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. Başka bir kişinin ihbarı da işlem yapılmasına yeterlidir.

Cumhuriyet savcısı, evrakla birlikte getirilen koruma kararına aykırı davranan kişiyi sorguya çektikten sonra kamu davası açar.

3.9 Koruma Kararına Aykırı Hareketin Yaptırımı

Koruma kararına aykırılık suçunun yaptırımı üç aydan altı aya kadar haptir. Koruma kararının usulüne uygun biçimde tebliğ edilmesi yaptırım uygulanması açısından önemlidir. Bu suçun yargılaması öncelikli işlerden sayılmalı ve yasal zorunluluklar söz konusu değil ise ilk celsede bitirilmelidir.

Eğer koruma kararına aykırı hareket, aynı zamanda başka bir suçu oluşturuyorsa, sanık o suçtan ayrıca yargılanacaktır.

4. Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar

Şiddetin En Az Bir Kere Gerçekleşmesi
Kanun'un gerekçesinde açıkça belirtildiği üzere, şiddetin gerçekleşme olasılığının bulunması tedbir kararının verilmesi için yeterlidir. Aksi düşünce mağdura, 'hele bir kere şiddete uğra da öyle gel' demek olur ki yasanın çıkarılış amacı ve korumak istediği hukuki yarar ile de bağdaşmaz. Ancak özellikle evden uzaklaştırma önleminin uygulanması durumunda titiz davranılmalı, tehlikenin ciddi olup olma-

dığına, en azından itiraz aşamasında bakılmalıdır.

Hakimin Başvuru Aramaksızın Koruma Kararı Vermesi

Görülmekte olan bir boşanma davası sırasında, taraflardan birinin şiddete uğrama tehlikesi içinde bulunduğunu ve bir türlü korunma isteminde bulunmadığını gören hakimin, gerek Medeni Kanun uyarınca, gerek 4320 sayılı Kanun uyarınca gerekli tedbirlere hükmedebileceğini kabul etmek aile hukukunun dinamik yapısına ve Kanun'un özüne uygun düşer. Buna karşın mağdurun şikayetinden kendi özgür iradesiyle vazgeçmesi halinde tedbirlerin kaldırılması, yine kararın şiddeti önleme amacı yanında, aile birliğini koruma yolundaki niteliğine de uygun olacaktır.

Koruma Kararı Verilmesi İçin Duruşma Yapılması ve Delil Toplanması

Korunma için aile içi şiddetin belgelen-dirilmesinin istenmesi Kanun'un amacı ve kapsamına uygun değildir. Kanun'un 1. maddesinin gerekçesinde de belirtildiği üzere, başvurunun hemen ardından tanık ya da karşı tarafı dinlemeye gerek olmadan tedbirlere karar verilebileceğinden, duruşma yapılmaksızın ve delil toplanmaksızın koruma kararlarına hükmetmek

gerekir. İtiraz halinde ise deliller olabildiğince hızlı biçimde incelenmeli, duruşma gerekiyorsa, taraf teşkili hızla yapılıp tüm kanıtlar irdelenmelidir. Kusur, koruma kararının verilmesi için değil, koruma kararına aykırı davranılması durumunda, yani yaptırım uygulanması aşamasında araştırılacaktır.

Görevli ve Yetkili Mahkeme

4320 sayılı Kanun'da görev, aile mahkemelerinin kuruluşuyla birlikte aile mahkemelerine geçmiştir. Aile mahkemesi bulunmayan yerlerde 4787 sayılı Kanun'un 2/II. maddesi uyarınca görevli mahkeme, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca belirlenen asliye hukuk mahkemesidir.

Yetki konusunda ise herhangi bir kısıtlama söz konusu değildir. Mağdurun bulunduğu, ulaşabildiği herhangi bir yer mahkemesinden istekte bulunması olanaklıdır. Aksi yönde kararlar var ise de uygulama, Kanun'un amacı doğrultusunda yetki kısıtlamasının aranmaması yolundadır.

Taraflar arasında boşanma davası görülmemekte ise, her ikisi arasındaki nitelik farkı ve şiddetin önlenmesinin acele işlerden olması nedeniyle davalar birleştirilmemelidir.

5. Boşanma Halinde veya Yakın Yaşam Arkadaşlıklarında 4320 Sayılı Kanun'un Uygulanması Olanağı

Bir erkekle resmi nikah ilişkisi olmaksızın birlikte yaşayan veya boşanmış olan kadınlar açısından eş şiddetinden korunma, mahkemelere başvurulacak kadar önemli ve sık rastlanan bir sorundur ve uygulamada farklı kararlar vardır. Koruma kararının resmi evlilikle sınırlı tutulması gerektiği görüşü şu başlıklarda toplanabilir:

A. Boşanma halinde Kanun'un uygulanmasını gerektirecek menfaat kalmamıştır.

Burada kanunca korunan menfaatten ne anlaşıldığı önemlidir. 4320 Sayılı Kanun, sözüyle evlilik dışı ilişkileri koruma kapsamına almamıştır. Ancak bunu yasaklayan bir düzenleme de içermektedir. Öte yandan Kanun, nihai amaç olarak kadına karşı şiddeti önlemek amacıyla çıkarılmıştır. Hukuki menfaat de bu nihai amaç doğrultusunda değerlendirildiğinde Kanun'un, benzer ilişkiler nedeniyle ezilen, şiddete uğrayan daha çok sayıda kadını kapsamına almasında hukuki ve toplumsal yarar olduğu ortadadır.

B. Boşanmış olan eşler başka yasal olanakları kullanabilirler.

Boşanma halinde ve yakın ilişkilerde bu ilişki kapsamında şiddete uğrayan kadının başka yasal olanaklar kullanabileceği savı, bu kişiler arasındaki ilişki, sokaktaki herhangi iki kişinin ilişkilerinden farklı olduğu, kusurlu kişinin gerçekleştirdiği takip, taciz ve ızzarda kendisine bir hak gördüğü, toplum da buna seyirci kalmayı yeğleyebildiği için pratikte yetersizdir. Örneğin ayrılmak istediği sevgilisi tarafından makamında tokatlandığı için önce ceza mahkemesine başvuran üst düzey görevi olan kadın, faile sonuç olarak üç yüz YTL ceza verilmesi üzerine uğradığı düş kırıklığını şu tümceyle ifade etmiştir: “Bu adam üç yüz lira vermeyi göze alır ve ayda bir işyerime gelip beni yine tokatlar.”

C. Serbest birleşmelerdeki tarafların bu Kanun kapsamında korunacağını kabul edilmesi, hukuk düzenince tanınmayan bu ilişkinin dolaylı olarak hukukça tanınması gibi istenmeyen bir sonucu ortaya çıkarır.

Hukuk sistemimizde zaten, resmi nikah olmasa da karı koca gibi birlikte yaşayanların, diğer koşullar uygunsuzsa haksız fiil halinde destekten yoksun kalma tazminatına hak kazanacağı öteden beri kabul edilmektedir. Öte yandan nişanlanma,

hukukça tanınmış ve Türk Medeni Kanunu'nun 118. vd. maddelerinde düzenlenmiş evlenme vaadiyle yapılan bir sözleşmedir. Yukarıdaki aktarılan somut olaydan da anlaşılacağı üzere, nişanlılık döneminde yakın yaşam arkadaşlığı şeklinde ilişki yaşayan bir kadının, bu ilişkiyi sonlandırmak istemesi üzerine şiddete uğraması halini koruma kapsamı dışında tutmak doğru değildir.

Kanun'un görüşmeleri sırasında dile getirilen, boşanmış olan veya resmi nikâh olmaksızın bir erkekle birlikte yaşayan kadınların, Kanun'daki koruma önlemlerinden yararlandırılmasına ilişkin bir yorumun, imam nikâhlı birliktelikleri artıracığı ya da Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yaygın olduğu üzere, birlikte yaşamayı teşvik edeceği yolundaki endişe ise, bu düzenleme ilişkinin başlangıcını değil, sonucunu etkileyeceği için yerinde değildir. Çünkü bu yolda verilecek olan tedbir, zaten yaşanmakta olan birliktelikler için söz konusudur ve nikâhsız birliktelikleri teşvik etmek bir yana, tam tersine bu birliktelikten kurtulmak isteyen kadına, ilişkiden kurtulma çabasında katkı sağlayacaktır. Aslında bu karara en çok gereksinme duyan toplum kesimi onlardır ve hiçbir kadın, “4320 Sayılı Kanun var,

evlenmesem de olur, başıma bir şey geldiğinde bu Kanun beni korur” diyerek nikâhsız bir ilişki yaşamak istemeyecektir.

Konu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında da tartışılmıştır. Mahkeme, yakın yaşam arkadaşlığı yaşayan veya resmen evliyken boşanmış olan, yani resmi evlilik dışı birlikteliklerdeki şiddet mağdurlarını kararlarında aile olarak kabul etmesine karşın, ailenin öncelikle, eşler ve çocuklardan oluştuğunu vurgulamaktadır.

Demek ki yakın yaşam arkadaşlığından kaynaklanan bir nedenle şiddete uğranılması halinde, genel hükümlerin şiddeti durdurmaya yetmediği durumda, başka önlemlerin alınması, örneğin 4320 sayılı Kanun’un uygulanması artık devletlerin yükümlülüğüne girmektedir. Aynı sonuca Anayasa 90. maddede ve usul kanunlarımızda yapılan değişikliklerden sonra da varmak zorunludur. Çünkü, “2004 yılında yapılan Anayasa değişikliği sonrası, genel yetkili mahkemeler verdikleri kararlarda yalnızca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin hükümlerini değil, aynı zamanda Sözleşme hükümlerinin yorumu niteliğindeki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarını da göz önünde bulundurmak zorundadır.

Özellikle, Türkiye’nin 2002 ve 2003 yıllarında Ceza Muhakemeleri Kanunu (CMK) ve HMUK’da yaptığı değişikliklerle Strazburg Mahkemesi’nin belirlediği ihlal kararlarının ceza, hukuk ve idari yargılama usulünde yeniden yargılama sebebi olarak kabul edilmesi, AİHM içtihatlarına iç hukukta normatif bir değer kazandırmıştır” (Başlar, 2008, s.6).

Öyleyse Türkiye, uygar uluslar ailesinin üyesi olarak, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi’ni (CEDAW) 1986’da kabul ettiğine göre, ulusal mahkemeleri de artık Sözleşme’nin daha birinci maddesinin medeni durumlarına bakılmaksızın “tüm kadınların” dediğini dikkate almalıdır. Aynı biçimde Anayasa’nın 90. maddesi ve usul yasalarındaki değişiklikler doğrultusunda AİHM *de facto* sıkı kişisel ilişkileri olan kişilerin de mahkemece aile sayıldığını dikkate almak zorundadır.

Karşılaştırmalı hukuk açısından bakıldığında da durum farklı değildir. Kuşkusuz, asıl olan yasal evliliklerdir. Ancak kadına yönelik şiddet söz konusu ise ve bu durum, eş gibi yaşamaktan kaynaklanıyor ise uygar ülkelerin, kadına “Resmi nikâhın yoksa ben bu şiddete dolaylı da olsa göz yumarım.” demeleri söz konusu değildir.

Nitekim Almanya’da birlikte yaşayanlar için yaşam ortaklığı yasası çıkarılmıştır. Yaşam ortaklığı davalarını görmekle de aile mahkemeleri yetkili kılınmıştır. Burada hakimin, yaptığı yargılama sonucu yaşam ortaklığının feshiyle, bunun sonucu olarak da yardım ve destek yükümlülüğü, nafaka, müşterek konut ve ev eşyası gibi sonuçları hüküm altına alacağı belirtilmiştir (Sirmen, Koçhisarlıoğlu, 2000, s.103).”

Görüldüğü üzere çağdaş dünyada fiili nedenlerle kabul edilen birlikte yaşama olgusu, hızla hukuksal çerçeve içine alınmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti temelindeki lâik niteliği gereği, Şeriat Hukuku’nun uzantısı olan imam nikâhlı evlilikleri yasal olarak kabul etmemekle birlikte, bu toplumsal olguyu da görmezden gelememektedir. Nitekim bu tür birlikteliklerden doğan çocukların tanınması, haksız fiil sonucu ölüm hallerinde sağ kalan resmi nikahsız eşe destekten yoksun kalma tazminatı ödenmesi bu kaçınılmazlığın sonuçlarıdır. Görmezden gelme ya da yok sayma, hukuken olanaklı gibi görülse de toplumsal ve bireysel bedelleri ağır olabilmektedir.

6. Diğer Mevzuat

Aile içi şiddetin önlenmesi konusundaki yasal düzenlemeler, bizde dünya ölçeğindeki gelişmelerle doğru orantılı olarak hemen hemen aynı zaman dilimi içinde yapılmıştır. Bunda Türkiye Cumhuriyeti’nin, dünya ulusları arasında saygın bir konumda bulunmak arzusunun önemli bir yeri olduğu kuşkusuzdur. Ayrıca tam olarak toplumsal bir istenç olduğu söylenmese de, kadın örgütlerinin ve aydınların bu konudaki çabaları yadsınamaz. Temel yasaların yenilenmesi sırasında özellikle Medeni Kanun ve Ceza Kanunu’ndaki kadına karşı olumsuz ayrımcılık güden maddeler büyük ölçüde ayıklanmış ve aile içi şiddetin önlenmesine ilişkin olarak 4320 sayılı Kanun çıkarılmıştır.

Salt siyasi iktidar bağlamında değil, yasa koyucu ve yürütmenin diğer organları açısından bu kararlılığın artarak sürdürülüyor olması umut vericidir. Nitekim, bu amaçla Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)’nde oluşturulan Komisyon tarafından düzenlenen rapor doğrultusunda 4320 sayılı Kanun’da, 5636 sayılı Kanun ile değişikliklere gidilmiş, ardından çıkarılan Başbakanlık Genelgesi ile, tüm

kurum ve kuruluşların, görev ve sorumluluk alanları belirlenmiş ve 4320 sayılı Kanun'un uygulanmasına ilişkin bir yönetmelik çıkarılmıştır. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün koordinasyonundaki bu çalışmalar sürerken, uygulamacı birimler olarak Adalet ve İçişleri Bakanlıkları da yayınladıkları genelgeler yoluyla uygulayıcıları aydınlatmışlardır.

6.1 TBMM Araştırma Komisyonu Raporu

TBMM'de Töre ve Namus Cinayetleri İle Kadınlara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak, Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan 853 Sayılı Araştırma Komisyonu, çalışmalarını 11 Şubat 2006' da tamamlamıştır (KSGM, 2006).

Rapor daha çok kadına yönelik şiddette namus cinayetlerine odaklanmakla birlikte, kadın, ahlâk ve namus kavramlarına ilişkin olarak insan öldürmeyi hoş gören ilkel bakışı değiştirme kapsamında çok önemlidir. Raporla ilgili yasalar ve uluslararası sözleşmeler taranmış, çocuk ve kadına yönelik şiddet ayrı ayrı ele alınarak, ülkede bu konudaki genel durum irdelenmiş, kadına ve çocuğa yönelik şiddetin neden ve sonuçları yanında çözüm önerilerine de yer verilmiştir.

Buna göre “Kadına Yönelik Şiddet Konusunda 3 Düzeyli Strateji” belirlenmiştir. Başlıklar şöyledir;

DEVLET

- Sıfır tolerans,
- Ana plan ve programlara cinsiyet eşitliği bakış açısının yerleştirilmesi,
- Toplumsal cinsiyet eşitliği eğitiminin zorunlu hale getirilmesi.

TOPLUM VE AİLE

- Kültürel değerlerde pozitif yönde değişikliğin gerçekleştirilmesi,
- Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kadının statüsünü yükseltme çalışmalarına daha aktif katılımının sağlanması,
- Toplumsal-kültürel diyalog yoluyla çözümün sağlanması,
- Medya ve eğitim sistemi ile de destek sağlanması.

BİREY

- Kadının güçlendirilmesi,
- Cinsiyet ayrımcılığının önlenmesi,
- Şiddete uğramış kadına yönelik koruma sağlanması,
- Yoksulluğun önlenmesi.

6.2 2006/17 Sayılı Başbakanlık Genelgesi

Komisyon Raporunun TBMM Genel Kurulu'nda görüşülmesinden sonra, “Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle

Töre ve Namus Cinayet-lerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler” konulu Başbakanlık Genelgesi ile şiddete sıfır tolerans yaklaşımıyla ulusal bir kampanya başlatılmıştır.

Genelge'nin amacı şöyle dile getirilmiştir: “Kadın ve çocuklara yönelik şiddet insanlığın gündemindeki yerini korumaktadır. Bu tür şiddetin en acımasız biçimi kamuoyunda “töre cinayeti” olarak tanımlanan kadına yönelik öldürme olaylarıdır. Kadın ve çocuklara yönelik şiddetin ülkemizde de devam ediyor olması yeni ve acil önlemlerin alınmasını gerekli kılmaktadır.”

Genelge'de, TBMM'nin 28.6.2005 tarih ve 853 sayılı Kararı ile kurulan Araştırma Komisyonunun çalışmaları sonucunda belirlenen öneriler doğrultusunda, uygulamadan sorumlu kuruluşlar, ekli listeler halinde belirtilmektedir. Bu önerilerle ilgili olarak başlatılacak çalışmalarda koordinasyon görevi, çocuğa yönelik şiddet konusunda Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne; kadına yönelik şiddet ve töre/namus cinayetleri konusunda ise Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüne verilmiştir.

Sorumlu kuruluşlar ve bu kuruluşlarla işbirliği içerisinde hareket etmesi gereken kurumlar Genelge'de ayrı ayrı belirtilmiş olup koordinatör olarak belirlenen genel müdürlüklerle işbirliği içerisinde çalışmaların derhal başlatılacağı vurgulanmıştır.

Sorumlu kurumlar tarafından görev alanına giren konularda hazırlanan ayrıntılı faaliyet raporları üçer aylık dönemlerle ilgili koordinatör kuruma gönderilmektedir.

6.3 Adalet Bakanlığı Genelgesi ve İçişleri Bakanlığı Genelgesi

Adalet Bakanlığı'nın 2006/35 sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Uygulanması Genelgesi, 1.01.2006 tarihinde yayınlanmıştır. Genelgede özet olarak, “1- Ailenin Türk toplumunun temeli olduğu ve eşler arasındaki eşitliğe dayandığına ilişkin Anayasa ve Türk Ceza Kanunu'nun ilgili hükümleri de göz önünde bulundurularak, Ailenin Korunmasına Dair Kanun kapsamında, Cumhuriyet savcıları tarafından aile içi şiddete maruz kaldığının öğrenilmesi hâlinde, bu Kanun'da herhangi bir şikâyet de gerekmediğinden derhal soruşturmaya geçilmesi, ayrıca koruma kararı alınması için ivedilikle aile

mahkemesi hakimine bildirimde bulunulması,

2- Mahkeme tarafından tedbirleri içeren koruma kararının verilmesi durumunda, kararın Kanun'un amacına uygun olarak infazının sağlanabilmesi için kolluk birimleriyle sıkı işbirliği kurulması,

3- Mahkemece verilen koruma kararına uymayanlar hakkında kanunî işlemlerin yerine getirilmesi," gerekleri vurgulanmıştır.

Sonuç olarak Genelge'de, soruşturma için şikayet gerekmediği ve derhal işlem yapılması gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

İçişleri Bakanlığı'nın Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Uygulanmasına Yönelik 2005 / 123 (EGM 2005/94) Genelgesi, 2.12.2005 tarihinde yayınlanmıştır. Genelge'de çok açık biçimde, geleneksel bakış açısının değiştirilmesi ve mağdur odaklı bir yaklaşım sergilenmesi gerektiği belirtilmektedir.

Aile içi şiddete, istismara ve suça yönelmeye maruz kaldığından dolayı, kolluk kuvvetlerine başvuran ve şikayette bulunanlar, gereği için adli makamlara intikal ettirilmektedir. Ancak mağdurların

şikayetlerinin "aileyi korumak" adına dikkate alınmadığı gibi, sığınmaevinde kalanların adreslerinin de eşlerine ve yakınlarına verildiği görülmektedir. İyi niyet uğruna yapılan bu davranışlar sonucu, şiddet uygulayan kişiler cezalandırılmamakta, bu şekilde şiddet mağdurları bir kez daha mağdur edilmekte, ayrıca ilgili kanunlarda öngörülen tedbirler alınmadığı veya alınmadığı için de istismar ya da suça yöneltme devam etmektedir.

Genelge, ilerideki bölümlerinde Kanun'daki değişikliğe paralel olarak koruma kararına uygun davranılıp davranılmadığının, koruma kararında öngörülen süre içinde mağdurun ikamet yerinin polis merkezi aracılığıyla izlenerek tutanağa bağlanacağını ve tedbir süresinin dolmasının ardından, Cumhuriyet başsavcılığına bilgi verileceğini düzenlemektedir.

Koruma kararında belirtilen süre içinde öngörülen tedbirlere uyulmadığının tespit edilmesi halinde ihlalin devamı, kolluk kuvvetince alınacak tedbirlerle engellenecek ve mağdurun şikayetine gerek duyulmadan re'sen soruşturma yapılarak evrak, en kısa zamanda Cumhuriyet başsavcılığına intikal ettirilecektir. Eğer

fiil başka bir suç oluşturuyorsa bu durum da soruşturma evrakında ayrıca belirtilecektir.

Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesine Yönelik Tedbirlerin Koordinasyonuna Yönelik İçişleri Bakanlığı'nın, 2007/8 (EGM 2007/6) Genelgesi ise, 04.07.2006 tarih ve 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi doğrultusunda çıkarılmıştır. Kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin alınacak önlemler Genelge'de özetle şöyle belirtilmiştir:

1. Kolluk birimlerine müracaat eden veya kolluk tarafından tespit edilen şiddet mağduru kadın ve çocukların, yaşadıkları travmaya bağlı olarak içinde buldukları ruhsal durum göz önünde bulundurularak bu kişilerin ilk müracaatlarında her türlü işlem, imkanlar ölçüsünde bayan personelin de katılımıyla, insani yaklaşım içerisinde ve ivedilikle yerine getirilecektir.

2. Şiddet mağdurları ile ilgili kolluk birimlerine intikal eden ihbar ya da müracaatlara ilişkin yapılması gereken adli işlemler Cumhuriyet Savcılarını bilgilendirilmek suretiyle, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve bu Kanun'un uygulanmasına dair ilgi (a) İçişleri Bakanlığı Genelgesi ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu çerçevesinde yerine getirilecektir.

3. 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 14. maddesinin (a) bendine göre belediyelerin kadın ve çocuklar için sığınma evleri açmaları gerekmektedir. Bu bağlamda; öncelikle SHÇEK'e bağlı kadın sığınmaevi bulunmayan yerlerde 5393 sayılı Belediye Kanunu gereğince ve 08.05.2001 tarih ve 24396 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Özel Hukuk Tüzel Kişileri ile Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Açılan Kadın Konukevleri Yönetmeliği hükümlerine göre, belediyeler tarafından 24 saat esasına göre görevli bulundurulacak şekilde ve genel kolluk tedbirleri dışında, özel güvenlik hizmetlerinden faydalanılmak suretiyle gerekli güvenlik tedbirlerinin alındığı, kadın ve çocuk sığınmaevlerinin açılması ivedilikle sağlanacaktır.

4. Özellikle kadınlara yönelik şiddetin sonucu olarak ortaya çıkan töre ve namus cinayetlerinin önlenmesine yönelik olarak, illerde valilerin veya görevlendireceği vali yardımcısının, ilçelerde kaymakamların başkanlığında kolluk kuvvetleri, mahalli idareler, sosyal hizmet birimleri, meslek kuruluşları, sağlık müdürlükleri ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ile gerekli görülmesi halinde diğer kurum ve kuruluşların temsilcilerinin katılımı ile komiteler oluşturularak, tespit edilen çözümlerin işbirliği içerisinde hayata geçirilmesi sağlanacaktır.

Bu komitelerin sekreteryaya hizmetleri il sosyal hizmetler müdürlükleri, ilçelerde ise sosyal hizmet yürüten birim tarafından yerine getirilecektir.

6.4 Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un Uygulanması Hakkında Yönetmelik (Resmi Gazete, 1.3.2008)

Yönetmelik, kanunun boşlukta bıraktığı birçok alandaki düzenlemeleriyle uygulamacılara ışık tutmuştur.

Örneğin, 4320 sayılı Kanun'a 5236 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik sırasında eklenen, "Muayene ve tedavi tedbiri, Yönetmelik'in 13. maddesinde, hakim tarafından aile içi şiddete maruz kalan aile bireylerinden birisinin korunması için, kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin bir sağlık kuruluşunda muayene veya tedavisinin sağlanması amacıyla hükmedilen tedbiri ifade eder, biçiminde gösterilmiştir.

İkinci fıkrada, hakim, muayene ve tedavinin sağlanması için şiddet uygulayan kişilerin illerde il sağlık müdürlüğüne, ilçelerde sağlık grup başkanlığına başvurmasını kararında belirtir. Bu kişiler il sağlık müdürlükleri ruh sağlığı şubelerince veya sağlık grup başkanlıklarınca resmî veya kendi istekleri üzerine özel sağlık kurumlarına sevk edilir. "İlgilinin tedaviyi sürdürüp sürdürmediği ve yapılan

işlemin sonucu il sağlık müdürlüğü veya sağlık grup başkanlığı tarafından Cumhuriyet başsavcılığına bildirilir." denilerek, uygulamanın ne biçimde yapılacağı açıklanmıştır.

Kararın uygulanmasının ne şekilde olacağı, 15. maddede ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Buna göre, Cumhuriyet başsavcılığı kararın uygulanmasını genel kolluk kuvvetleri marifeti ile izler. Tedbir kararı içeriğine göre tarafların bulunduğu yerin bağlı olduğu kolluk kuvvetine işlem yapılmak üzere ivedilikle gönderilir. Cumhuriyet savcılığınca gerektiğinde koruma kararının başvuruda bulunanlar tarafından kolluğa götürülmesine olanak tanınır.

Kolluğun izleme görevi, koruma kararının verildiği tarihte başlar. Kolluk kuvveti, koruma kararının içeriğine göre ilgililere bildirimde bulunur. Bu bildirim tutanak altına alınır ve karar süresince tedbirlerin yerine getirilip getirilmediği kontrol edilir. Bu kontrol lehine koruma kararı verilen kişinin:

- a) Bulunduğu konutun haftada bir kez ziyaret edilmesini,
- b) Birinci derece yakınları ile iletişim kurulmasını,
- c) Komşularının bilgisine başvurulmasını,

d) Oturulan yerin muhtarından bilgi alınmasını,
e) Bulunduğu konutun çevresinde araştırma yapılmasını içerir. Yukarıda belirtilen veya başka şekilde gerçekleştirilen kontrol işlemleri sonucunda kişinin, aleyhine verilen koruma kararına uymadığının tespit edilmesi halinde bu husus tutanağa bağlanır.

Bu tutanağa istinaden genel kolluk kuvvetleri tarafından resen soruşturma yapılarak evrak en kısa zamanda Cumhuriyet başsavcılığına intikal ettirilir.

Bu ve benzeri düzenlemelerin Kanun'un uygulanmasını amaca uygun biçimde kolaylaştırmaya yönelik olduğu görülmektedir.

Örnek Karar

Davacı vekili dava dilekçesinde özetle, tarafların evliliklerinin başından itibaren davalı eşin müvekkiline her gün şiddet uyguladığını, son olayda da parmağını kırdığını, müvekkilinin şiddetten korunmak için ailesinin yanına sığınmak zorunda kaldığını belirterek, müvekkilinin can güvenliği açısından, 4320 sayılı Kanun gereğince korunmasına karar verilmesini istemekle, dosya ele alındı ve incelendi.

Evrak içeriği ve kanun uyarınca koruma kararına yönelik istek mahkememizce yerinde görüldüğünden, 5636 sayılı Kanun ile değişik 4320 sayılı Kanun uyarınca kusurlu eşin, aşağıda yazılı şekilde tedbirler uygulanarak eşine yönelik şiddet uygulamaması için uyarılmasına karar verildi.

HÜKÜM: Gerekçesi yukarıda açıklandığı üzere,

A) Kusurlu eşin takdiren 6 ay süreyle olmak üzere:

- 1- Diğer eş ile aynı çatı altında yaşayan aile bireylerinin oturmakta oldukları eve ve çalışıyorsa, istekte bulunan eşin işyerine yaklaşmamasına,
- 2- Diğer eş ile aynı çatı altında yaşadığı aile bireylerine karşı şiddete ve korkuya yönelik davranışlarda bulunmamasına,
- 3- Diğer eşin eşyalarına zarar vermemesine,
- 4- Diğer eş ile varsa aynı çatı altında yaşayan aile bireylerini iletişim araçlarıyla rahatsız etmemesine,
- 5- Aleyhine karar verilen kusurlu eşin, ortak konutun kira, su, aydınlatma, doğalgaz yada ısınmaya ilişkin faturaları karşılıyor ise bu yükümlülüğünün devam etmesine, ayrıca 500 YTL nafaka takdiriyle kusurlu eşten alınıp diğer eşe verilmesine,

B) Kararın bir örneğinin, karşı taraf kusurlu eşe tebliği için ilgili kolluk birimine gönderilmesine,

C) Kusurlu eşin, belirtilen tedbirlere aykırı davranması halinde tutuklanacağı ve hürriyeti bağlayıcı cezaya çarptırılacağı hususunun ilgili kolluk birimi (mahalli karakol) aracılığıyla kendisine yapılacak bir tebligatla ihtarına,

D) Kararın, ilgili kolluk gücü (mahalli karakol) aracılığıyla infazına,

E) Kararın infazının izlenmesi için 2 adet karar örneğinin Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine, Kanun gereği harç alınmasına yer olmadığına,

Kanun'da itiraz için bir düzenleme olmadığından, Anayasa'nın 40. maddesindeki zorunluluk nedeniyle, HUMK'nun 108/2 maddesi kıyasen uygulanarak, kararın tebliğinden itibaren 10 gün içerisinde tarafların mahkememize verecekleri dilekçeleriyle karara itiraz edebileceklerine ilişkin olarak dosya üzerinde yapılan inceleme sonunda karar verildi.

Uluslararası Hukukta Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Önlenmesi

1. Birleşmiş Milletler Belgeleri

Birleşmiş Milletler (BM) bünyesinde 1946 yılında kurulan Kadının Statüsü Komisyonu, kadının insan haklarının korunması ve geliştirilmesi doğrultusunda önemli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Kadınların Siyasi Hakları Sözleşmesi, 1952'de, Evli Kadınların Vatandaşlığı Sözleşmesi 1957'de, Evlilikte Rıza ve Asgari Evlilik Yaşı ve Evliliklerin Kayıt Altına Alınması Konusundaki Sözleşme ise 1962'de BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin (CEDAW) 1981'deki kabulü, Komisyon'un çalışmalarının en önemli sonucunu oluşturmuştur. Ancak CEDAW, 1981'da "şiddet" konusuna yer vermeden yürürlüğe girmiştir. Ardından CEDAW Komitesi, 19 maddelik Genel Tavsiye Kararı ile kadına karşı şiddeti ayrımcılıkla ilişkilendirip devletleri şiddeti önlemekle sorumlu tutmuştur. Hükümetler CEDAW Resmi Raporları'nda şiddet konusuna yer vermekle yükümlü kılınmıştır.

Dünya ölçeğinde kadına karşı ayrımcılığın önlenmesinde yol gösterici olan bu Sözleşme, Türkiye açısından 1986 yılından beri iç hukukun parçasıdır.

Sözleşme, taraf devletlere kadınlara karşı ayrımcının tüm uygun yollardan yararlanarak gecikmeksizin ortadan kaldırılması görevini verir. Sözleşme'nin uygulanmasını güçlendirmek için Sözleşme Komitesi'ne şikayet hakkını sağlayan ve ilgili ülkenin rızasıyla inceleme yetkisini veren İhtiyari Protokol 1999 yılında kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletlerin kuruluş felsefesine uygun olarak, kadına karşı binlerce yıldır süregelen haksızlık, başlangıçta ayrımcılık ve eşitlik temelinde görülürken, süreç içinde bunun en önemli ayağının kadına yönelik şiddet olduğu fark edilmiş ve Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı (1975-1985) boyunca, kadın hareketinin çabaları sonucu konu gündeme taşınmıştır.

İlk kez 1980 yılında Kopenhag'ta yapılan İkinci Dünya Kadın Konferansı'nda aile içinde kadına yönelik şiddetin

önlenmesine ilişkin bir ilke kararı kabul edilmiş, bu konferansta şiddet daha çok sağlık sorunu olarak algılanmıştır. Aile içinde çoklukla kadına, çocuklara ve diğer güçsüz bireylere yönelik olan şiddetin, nihayet kadın ile erkek arasındaki adil olmayan güç ilişkisinin sonucu olduğu vurgulanmış ve 1993'te Viyana İnsan Hakları Bildirgesi'nde yer almıştır. Konferans'ın en önemli sonucu 1994 yılında, İnsan Hakları Komisyonu'nca kadına yönelik şiddetin sebep ve sonuçlarını araştırmak üzere özel raportör atanmasıdır.

1995 yılında Pekin'de 189 ülkenin katılımıyla düzenlenen Dördüncü Kadın Konferansı'nda kabul edilen Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nda tüm bu gelişmeler değerlendirilmiş ve kadına yönelik şiddetin, hem kadınların insan hakları ihlali olduğu hem de kadınların insan haklarından yararlanmalarının önünde çok büyük bir engel oluşturduğu benimsenmiştir. Bu Konferans'ın önemi, kadına yönelik şiddetin önlenmesi için devletlerin sorumluluk alması gerektiğinin vurgulanmasıdır (Uygur, 2007, s.2). “Sonuç olarak, geleneksel medeni ve siyasi haklar yaklaşımının, kadınları en çok tehdit eden hak ihlallerine uzun süre duyarsız kaldığı, kadınların

bütün dünyada en fazla ezildikleri alan olan ev ve aile ortamlarında vuku bulan ihlalleri “mahremiyet hakkı” adına çok defa kapsam dışında tuttuğu bir gerçektir” (Acar, 1998, s 23-31). Öyleyse kadına yönelik şiddetin, ayrımcılığın önünde en büyük engel ve bir insan hakkı ihlali olduğunun kabulü önemli bir kazanım olduğu gibi, devletlerin bu alanda sorumlu tutulması, hatta uluslararası denetim mekanizmalarının oluşturulması, tarihin derinliklerinden beri süre gelen bu haksızlığın giderilmesi yolunda son yıllarda gerçekleşen önemli adımlardır. Bu adımlar Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği belgeleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.1 Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)

Kadınların İnsan Hakları Bildirisi olarak da tanımlanan BM Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (Convention for the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women), kısa adıyla CEDAW, 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe girmiş, Türkiye tarafından usulüne uygun şekilde onaylanmış ve 19 Ocak 1986 tarihinde yürürlüğe konmuştur. CEDAW'ın ayrımcı özelliği başka metinlerde genel olarak insana garanti edilen hakların burada özellikle kadın için altının çiziliyor olmasıdır. Bu bağlamda, Sözleşme

kapsamında kadınların haklarının en çok tartışma konusu edildiği ve en fazla ihlalinin söz konusu olduğu alanlar net şekilde belirlenmekte (siyaset, evlilik, aile, eğitim, sağlık, medya, kırsal, alan vb.), buralardaki hakların ne olduğu konusuna açıklık getirilmektedir. Bu niteliği ile metne kadınlar için bir haklar bildirgesi, devletler için de bir yükümlülükler manzumesi olarak bakılmaktadır” (Acar, 1998, s.26). Sözleşme'nin birinci maddesinde kadınlara yönelik ayrımcılık, “Siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı herhangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlama anlamına gelir.” şeklinde tanımlamıştır.

İkinci madde, yasal hakların kullanılabilmesine olanak verecek olan fırsat eşitliği ve özel önlemlerin (olumlu ayrımcılık) alınmasını gerektiren fırsat önceliği politikalarının da uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Buna göre devletler, başta anayasalarında olmak üzere ulusal mevzuatlarında kadınlarla erkeklerin

eşitliği ilkesine yer vermeli ve uygulamada bu eşitliği gerçekleştirmeyi, ayrımcılığı yasaklayan yaptırım dahil her türlü önlemleri almayı; yetkili ulusal mahkemeler ve öteki kamu kuruluşları eliyle ayrımcılığa karşı kadınların etkin korunmasını sağlamayı, ayrımcılık uygulamalarından kaçınmayı ve resmi makam ve kuruluşların bu yükümlülüğe uygun davranmasını sağlamayı; ayrımcılık gözetilen yürürlükteki yasa, töre, düzenleme ya da uygulamaları değiştirmeyi ve tüm uygun önlemleri almayı; ayrımcılık yapan tüm ulusal ceza hükümlerini kaldırmayı üstlenmektedir. Sözleşme'nin 4'üncü maddesi ise, erkeklerle kadınlar arasındaki eşitliği gerçekten sağlamak amacıyla taraf devletlerin geçici ve özel önlemler benimsenmesini ayrımcılık saymamaktadır. Fırsat ve davranış eşitliği amaçlarına ulaşıldıktan sonra bu önlemlere son verilecektir. Örneğin, analığı korumak amacıyla alınan özel önlemler ayrımcılık sayılamayacaktır.

5'inci madde devletleri, her iki cinsten birinin aşağılığı ya da üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı önyargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranışlarını

değiştirmek için her türlü sosyal, kültürel ve yasal önlemleri alma yükümlülüğü altına sokmuştur.

Kanun önünde eşitlik ilkesi, Sözleşme'nin 15'inci maddesinde düzenlenmiştir. 17'nci madde ve devamında ise Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Kaldırılması Komitesi'nin kurulması, görevleri ve çalışma yöntemleri yer almaktadır. Devletler Sözleşme'nin uygulanmasını izlemekle görevli Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Tasfiyesi Komitesi'ne Sözleşme hükümlerine etkinlik kazandırmak ve kaydedilen ilerlemeleri açıklamak amacıyla, aldıkları yasal, idari, adli ve diğer önlemlere ilişkin dört yılda bir rapor sunacaklardır. Komite raporları izleyip Sözleşme'nin etkinliği ve çekincesiz kabulü doğrultusunda tavsiye kararları verecektir.

CEDAW Komitesi'nin 12 ve 19 sayılı Genel Tavsiye Kararları

CEDAW Komitesi 12 nolu Tavsiye Kararı'nda (1989), üye devletlerin kadınların şiddetten korunması yükümlülüklerinin olduğu belirtilmiş ve ülke raporlarında bu yönde geliştirtirilen tedbirlerin rapor edilmesi istenmiştir. Komitenin 19 nolu Tavsiye Kararı'nda (1992) ise, kadına yönelik şiddetin, cinsiyete dayalı ayrımcılığın bir sonucu

olduğu ve şiddetin en önemli sebeplerinden birinin kadına yönelik ayrımcılık olduğu açıkça söylenmiş ve şiddetin en önemli sebeplerinden birinin kadına yönelik ayrımcılık olduğu ilk kez vurgulanmıştır. "Komite, CEDAW İhtiyari Protokol çerçevesinde yapılan kişisel başvurular ile bu alanda yargı içtihatları geliştirmiştir".

19 numaralı karara göre Sözleşme'nin 1'inci maddesinde yer alan ayrımcılık tanımı, cinsiyet temelli şiddeti kapsamakta, cinsiyet temelli şiddet ise kadının insan hakları ve temel özgürlüklerini ihlal etmektedir. Kadının insan hakları ve temel özgürlükleri içinde yaşama hakkı, kötü muamele, işkence, vb. görmeme hakkı, özgürce ve güven içinde yaşama hakkı, savaş ve çatışmalarda uluslararası hukuk normlarına uygun eşit korunma hakkı, yasalar önünde eşit korunma hakkı, ailede eşitlik hakkı, en yüksek standartta fiziksel ve zihinsel sağlığa sahip olma hakkı, uygun şartlarda çalışma hakkı yer almaktadır.

1.2 Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesine İlişkin Ek İhtiyari Protokol

Protokol'ü onaylayan ülkeler, Sözleşme'nin uygulamasını denetlemekle yükümlü CEDAW Komitesi'ne, Sözleşme'nin tanıdığı

hakların ihlali konusunda bireylerce veya gruplarca veya onların rızası ile onlar adına yapılan şikayetleri kabul etme ve inceleme yetkisi tanıyacaklardır. CEDAW Komitesi inceleme sonucunda ihlal ile suçlanan ülkeyi, gerekli önlemleri almaya ve şikayette bulunan birey veya grupların haklarına zarar vermekten kaçınmaya çağırabilmektedir (Işık, s.75). Bireysel başvurunun ülkelerin uluslararası prestijinin sarsılmaması açısından caydırıcı olacağı kuşkusuzdur. İhtiyari Protokol bu haliyle dahi Sözleşme'nin etkinliğini sağlayacak ve Sözleşme'nin güvenceye aldığı hak ve özgürlüklerin uluslararası denetimi açısından çok önemli bir adım oluşturacaktır.

İhtiyari Protokol'e 20 Mart 2007 tarihi itibarıyla 86 ülke taraf olmuştur. Protokol, Türkiye tarafından da usulüne uygun olarak onaylanmış ve 29 Ocak 2003 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

1.3 Kadınlara Yönelik Şiddetin Tasfiyesine İlişkin Bildirge

1993 tarihli bu Bildirge, Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nde, kadınlara karşı şiddet kullanımına yer verilmemesine gösterilen tepkiler üzerine kaleme alınmıştır. Bir anlamda ayrımcılığın en önemli aracı olan

şiddetin somutlaştırılması, kaynaklarının açıkça sergilenmesi hedeflenmiş, bununla yetinilmemiş, adeta üye devletlere mücadele edecekleri alanlar da gösterilmiştir.

Kadınlara yönelik şiddet, ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma olarak tanımlanır. Kadınlara yönelik şiddet biçimleri ise Bildirge'nin 2. maddesinde örneklerle sayılmıştır. Ancak şiddetin bunlarla sınırlı olmadığı belirtilmesi de unutulmamıştır. Buna göre kadının aile içinde maruz kaldığı şiddet, hakaret, aşağılama ve kötü muamele, dayak, cinsel istismar, cinsel taciz, evlilik içi tecavüz, kız çocukların istismarı, evlenirken verilen başlık, cinsel organları dağlama ve kadınlara zarar veren bekaret kemeri, kadın sünneti gibi geleneksel uygulamalar yanında, eş olmayanlar arasındaki şiddet ve sömürmek için uygulanan şiddet de dahil fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet uygulamalarını içermektedir.

Kamusal alandaki şiddet kadının aile ortamı dışında yani toplumsal alanda ve aile üyesi olmayan kişi ya da topluluk ve

kurumlar kanalıyla karşılaştığı şiddettir. Kamusal şiddet, işyerinde eğitim kurumlarında, sokakta ya da başka yerlerde laf atma sarkıntılık, cinsel istismar, cinsel taciz, tecavüz ve saldırıdan başlayarak kadının cinsiyeti nedeniyle uğradığı her türlü fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bildirge'nin 3. maddesinde, kadınların her alandaki insan haklarından ve temel özgürlüklerden eşit bir biçimde yararlanmalarına ilişkin hakları sayılmıştır. Bu haklar, yaşam hakkı, eşitlik hakkı, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, her türlü ayrımcılığa karşı korunma hakkı, adil ve elverişli koşullarda çalışma hakkı, işkenceye ve diğer zalimane, insanlık dışı veya onur kırıcı muameleye veya cezaya maruz kalmama hakkı, en yüksek standartta fiziksel ve ruhsal sağlık hakkı, hukukun korunmasından eşit biçimde yararlanma haklarıdır.

Bildirge'nin 4'üncü maddesinde, kadınlara karşı şiddetin önlenmesi konusunda devletlerin yükümlülükleri düzenlenmiştir. Bu yükümlülüklerin başında, kadınlara yönelik şiddetin yasaklanması gelmektedir. Devletler bu yükümlülüklerinden kaçmak için, örf, adet, gelenek veya dinsel düşünciyi mazeret olarak ileri süremez.

Kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi konusunda devletlerin hiç gecikmeksizin alabileceği önlemler arasında:

- a. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni henüz onaylamamış veya buna katılmamış devletlerin bu Sözleşme'yi onaylanmasını ve katılmalarını veya konulan çekincenin kaldırılmasını sağlamak,
- b. Kadınlara yönelik şiddetten kaçınmak,
- c. İster devlet, isterse özel şahıslar tarafından işlensin, bu fiilleri önlemek, soruşturmak ve cezalandırmak için ulusal hukukunda gerekli özeni göstermek,
- d. Kadınlara yönelik şiddeti cezalandırmak için ulusal mevzuatta ceza hukuku, medeni hukuk, idare hukuku ve iş hukuku ile ilgili yaptırımlar koymak; uğradıkları zararların adil ve etkili bir biçimde giderilmesini sağlamak,
- e. Kadınlara yönelik şiddetin tasfiyesi için devlet bütçesine yeterli ödenek koymak,
- f. Özellikle şiddete karşı aciz durumda olan kadınlara yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin tedbirler almak,
- g. Cinslerden birinin üstün veya aşağı olduğu, erkeklerle kadınlar için alışılmış rollerin bulunduğu düşüncesine dayanan kadınların ve erkeklerin davranış tarzlarını değiştirmek ve sosyal, kültürel ön yargıları, geleneksel uygulamalar dahil

her türlü uygulamayı önlemek üzere özellikle eğitim alanında gerekli tedbirleri almak,

h. Kadın hareketinin ve hükümet dışı örgütlerin çalışmalarını kolaylaştırıp daha iyi duruma getirmek ve kendileriyle yerel, ulusal ve bölgesel düzeyde işbirliği yapmak olarak belirtilmiştir.

Sonuç olarak Bildirge'ye göre kadınlara karşı şiddet, erkekler ve kadınlar arasındaki eşitlikçi olmayan güç ilişkilerinin tarihsel bir göstergesidir. Bu güç ilişkisi erkekler tarafından kadınlar üzerinde egemenlik kurulmasına ve kadınlara ayırıcılık yapılmasına yol açtığı gibi kadınları zorla bağımlı bir konuma sokmanın önemli toplumsal mekanizmalardan biridir.

1.4 Pekin Eylem Platformu

a. Genel Açıklama

1995 yılında Pekin'de 189 ülkenin katılımıyla düzenlenen Dördüncü Kadın Konferansı'nda kabul edilen Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu'nda, kadına yönelik şiddetin önlenmesi için devletlerin sorumluluk alması gerektiği vurgulanmış ve Platform'da kadına yönelik şiddet konusunda üç stratejik hedef saptanmıştır:

1. Kadına yönelik şiddeti önlemek ve ortadan kaldırmak için bütünleşmiş önlemler almak,
2. Kadına yönelik şiddetin nedenleriyle sonuçlarını ve engelleyici önlemlerin etkinliğini incelemek,
3. Kadın ticaretini önlemek ve fahişlikle kadın ticaretine bağlı olarak şiddete maruz kalanlara yardımcı olmak.

Hükümetler, Pekin Eylem Platformu'nun uygulanması ve izlenmesi süreciyle de görevlendirilmiş olup bu görevini yerine getirirken, BM kuruluşları, bölgesel ve uluslararası kuruluşlar, hükümet dışı örgütler ve sivil toplumun tüm katılımcıları ile işbirliği yapmak zorundadır.

Pekin Eylem Platformu, kadının özel ve kamusal alana tam ve eşit katılımı önündeki engellerin kadınların ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi karar alma konumunda ve mekanizmalarında yer almaları yoluyla ortadan kaldırılabilirliğini belirtir.

Platform'da; eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerine ulaşılabilmesi için acil tedbir alınması gereken 12 kritik alan belirlenmiştir. Bunlardan biri kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması olup aşağıda ayrıca değerlendirilecektir.

12 kritik sorun alanı şöyledir:

- Kadınların gittikçe daha çok artan yoksulluğu,
- Kadınların nitelikli eğitim öğretim görmelerini engelleyen eşitsiz ve yetersiz koşullar,
- Kadınların sağlık ve benzeri hizmetlerde yaşadıkları eşitsizlikler,
- Kadınlara yönelik her türlü şiddet,
- Yabancı işgali altında yaşayan kadınlar da dahil olmak üzere, savaşların ve silahlı çatışmaların etki ve sonuçlarını öncelikle kadınların yaşaması,
- Ekonomik yapıların ve politikaların tanıtımına ve üretim sürecine kadın katılımındaki eşitsizlik,
- İktidar paylaşımında ve her düzeydeki karar konumunda erkeklerin ayrıcalıklı yeri,
- Kadınların gelişmeleri için gerekli destek mekanizmalarının yetersizliği,
- Kadınların evrensel insan haklarının desteklenmesi,
- Kadın ve medya,
- Kadın ve çevre,
- Dünyadaki kız çocuklarının durumu.

Pekin Eylem Platformu'nda hükümetler, yalnızca kadının insan haklarının ihlalden kaçınmakla kalmamakta, bu hakların gelişmesi ve ilerlemesi için de gerekli çabayı sarf etmekle görevlendirilmektedir.

b. Kadın ve Şiddet

Pekin Eylem Platformu belgesinin, kadına yönelik şiddet ile ilgili bölümde kadına yönelik şiddetin, eşitlik, kalkınma ve barış hedefleri önündeki en önemli engellerden biri olduğu belirtilerek, kadına yönelik şiddet yani toplumsal cinsiyet temelli şiddet, fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar ve sıkıntı çekme ile sonuçlanacak herhangi bir eylem olarak tanımlanmıştır.

Devlet tarafından yöneltilen fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet de şiddetin türleri arasında sayılmıştır. Savaş ve silahlı çatışmalarda, kadının insan haklarının ihlalden kaçınılması gerekliliği ve hükümetlerin gelenek, görenek veya dinden kaynaklanan nedenlerle uygulanan şiddeti reddetmesi ve Sözleşme'nin uygulanması için gerekli önlemleri alması gerektiği vurgulanmıştır.

1.5 Çocuk Haklarına Dair Sözleşme

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, BM Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti tarafından ise, zamanın Cumhurbaşkanı'nca 14 Eylül 1990'da imzalanmış ve Aralık 1994'te Meclis'ten geçirilerek yürürlüğe girmiştir.

Taraf devletler, Sözleşme'nin 19. maddesinde yer alan haklara uygunluk açısından,

evlerinde okullarında, diğer kurumlarda veya kendi toplulukları içinde, çocukları her tür şiddet ve istismara karşı korumak zorundadırlar” (ICC Çocuk Hakları Serisi, 2006).

Sözleşme, çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havası içindeki bir aile ortamında yetişmesinin ve çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasının ve BM Antlaşması’nda ilân edilen ülküler ve özellikle barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini göz önünde bulundurarak ilkeler belirlemiştir.

Çocuğun evlilik içinde ve dışında doğup doğmadığına bakılarak ayırım yapılması Sözleşme’yle bağdaşmaz.

2. Avrupa Konseyi Belgeleri

Avrupa Konseyi 2002 yılına kadar kadına yönelik şiddet konusunu daha çok, insan hakları boyutu ile kabul etmiştir. Nitekim, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin 1985 ve 1990 yıllarında kabul ettiği aile içi şiddet konusundaki Tavsiye Kararları ile aile içinde vuku bulan şiddetin hem kadınların hem de çocukların gelişmesine, dolayısıyla toplumun temeli olarak tarif

edilen ailenin ve aile bireylerinin güvenliğine zarar verdiği belirtilerek bunların korunması için gerekli tedbirler üye devletlere tavsiye edilmektedir (Uygur, 2007).

1993 yılında Roma’da gerçekleştirilen Avrupa Konseyi 3. Bakanlar Konferansı’nda kadına yönelik şiddetle mücadele konusundaki Bildirge’de, kadına yönelik şiddetin, yaşama, güvenlik, özgürlük gibi temel hak ve özgürlüklere zarar verdiği dile getirilmekte ve bununla mücadelede bir Eylem Planı geliştirilmektedir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi 2002 yılında üye devletlere, kadınların şiddete karşı korunmasına ilişkin geniş kapsamlı bir tavsiye kararı kabul etmiştir. 2005 yılında Varşova’da, aile içi şiddet dahil kadınlara ve çocuklara yönelik şiddetin ortadan kaldırılması konusundaki kararlılık bir kez daha dile getirilmiştir (Uygur, 2007, s. 3).

30 Nisan 2002 tarihli Bakanlar Komitesi’nin, Kadının Şiddete Karşı Korunması hakkındaki Rec (2002) 5 sayılı Tavsiye Kararı’nda, kadınların 1/5 ‘inin erişkinlik dönemlerinde en az bir kez fiziksel şiddete maruz kaldığı 1/10’dan fazlasının ise güç kullanımı ile birlikte gerçekleşen cinsel şiddete maruz kaldığı,

şiddeti uygulayanların genelde kadınların yakın çevresindeki erkekler olduğu belirtilmektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadelenin devletler için pozitif bir yükümlülük olduğu ve şiddetin topluma maliyetinin ağır olduğu belirtilerek, şiddetin özel bir sorun olmaktan çıkarılıp acilen çözülmesi gereken sosyal ve kamusal bir sorun olduğu vurgulanmıştır” (Işık, s. 80).

3. Uluslararası Düzenlemelerin İç Hukuka Etkisi

Anayasa'nın 90. maddesi uyarınca, usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla, kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi halinde ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklarda, milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınacaktır.

Öte yandan 2004 yılı öncesinde usul kanunlarında yapılan değişiklikler sonucunda artık AİHM'nin kararları da iç hukuk açısından normatif bir değer taşımaktadır. Yani mahkemelerimiz karar verirken Strazbug'daki mahkemenin kararlarını da gözetmek zorundadır.

3.1 1997 Ulusal Eylem Planı

Türkiye’de, uluslararası gelişmeler doğrultusunda, kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla, 1997 yılında o zamanki adıyla Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü¹nün önderliğinde sivil toplum ve akademisyenlerin geniş katılımıyla Türkiye için bir Ulusal Eylem Planı hazırlanmıştır. Plan’da kadına yönelik şiddetin önlenmesi için yapılması gerekenler hükümet, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütlerinin çalışmaları olarak ayrı ayrı saptanmıştır.

Plan’a göre, hükümet ve yerel yönetimler, kadına yönelik şiddetin önlenmesi için:

- Sivil toplum örgütleri ve konuyla ilgili diğer ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasında bilgi alışverişi gerçekleştirecek ortak çalışma ortamını sağlayacaktır.
- Yargı, sağlık, güvenlik, sosyal hizmet, eğitim personeli ile göçmenler ve mültecilerden sorumlu personele verilecek hizmet içi eğitim programlarında, kadın ve çocuklara karşı şiddetin önlenmesi ve uygulayıcıların cezalandırılması konularının yer almasını sağlayacaktır.
- Kadınların şiddetin ardından ilk başvurduğu yerler olan karakol, sınır karakolu, hastane, mahkeme, vb. hizmet

¹2004 yılında Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü olarak değiştirilmiştir.

kurumlarında kadın görevliler ve cinsiyet konusunda duyarlı uzmanların görevlendirildiği özel birimler oluşturulması sağlanacaktır.

d. Şiddete uğrayan kadınların başvuracağı danışma merkezleri ve sığınma evlerinin sayısı artırılabilecek, gerekli personel ve teknik donanım sağlanacak, var olan kadın danışma merkezlerinin ve sığınma evlerinin sürekliliği ve gelişimi için merkezi ve yerel yönetimlerin bütçelerinden pay ayırması sağlanacaktır.

e. Kent planlaması ve bina mimarisinde, sokak ve parkların iyi aydınlatılması ve telefon kulübelerinin sıklaştırılması gibi önlemlerle kadına yönelik şiddeti önleyici güvenli ortamlar oluşturulacaktır.

f. Göçmen ve/veya azınlık gurubuna mensup kadınların var olan mekanizmalardan ve hizmetlerden yararlanması, uluslararası korumaya ihtiyaç duyan mülteci ve yerinden edilmiş kadınlara koruma, yardım ve eğitim sağlanması sağlanacaktır.

Hükümet ve sivil toplum örgütlerinin birlikte yapabilecekleri etkinlikler şunlardır:

a. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve kadının hakları konusunda toplumun bilincini geliştirmeye yönelik kampanya ve eğitim programları düzenlenecek ve bu konuda hazırlanacak projeler desteklenecektir.

b. Aile içi şiddeti önlemek amacıyla ana-baba ve çocuk eğitim programlarının düzenlenmesi için ilgili kuruluşlarla işbirliği yapılacaktır.

c. Medya özellikle kadın ve çocuklara yönelik olmak üzere şiddeti olumsuzlayan yayınlar yapmaması konusunda uyarılacak ve bu tür yayınların yapılmaması konusunda kamuoyu oluşturulacaktır.

d. Şiddete uğrayan kadınların davaları ile ilgili olarak oluşan kamuoyu desteklenecek, dava süreci izlenecek ve hukuki yardım ağı oluşturulacaktır.

e. Şiddete uğrayan kadın ve çocukların yasal haklarını bilmeleri ve bilinçlendirmeleri konusunda hukuki danışmanlık hizmeti verilecek, ücretsiz kriz (telefon) hatları kurulacaktır.

Bunun dışında tümüyle yasal değişiklikleri gerektiren hedefler de belirlenmiştir. Aradan geçen süre içinde özellikle yasal düzenlemeler konusunda önemli adımlar atılmıştır. Bunlardan en önemlileri, yeni Türk Ceza Kanunu ve Medeni Kanun'un yapımı sırasında kadın örgütlerinin yoğun çabalarıyla, kadına yönelik ayrımcılığın kaldırılması ve aile içindeki tecavüz gibi kadına yönelik şiddetin cezalandırılmasına yönelik önemli değişikliklerin yapılmasıdır. TMK'da ise kadının erkekle kanun önündeki eşitliği tam olarak sağlanmıştır.

Kadına yönelik şiddetin önlenmesi için çok önemli adımlardan biri de 14 Ocak 1998 de 4320 sayılı Ailenin Korunması Hakkındaki Kanun'un çıkarılmış olmasıdır. Öte yandan çalışma yaşamında da yasal düzenlemelerde kadın erkek eşitliğini sağlamaya böylece kadına uygulanan ekonomik şiddetin yanında, işyerinde uygulanan cinsel tacizin de önlenmesi için çabalar gösterilmiştir. Örneğin 20 Mayıs 2003'te kabul edilen İş Kanunu'nun 24. maddesinde "işyerinde cinsel tacizin" işçinin iş sözleşmesini derhal feshedebilmesi için haklı neden oluşturduğu kabul edilmiştir.

Yukarıda örnek olarak sunduğumuz yasal düzenlemeler yanında, kamunun kadına yönelik aile içindeki şiddetin önlenmesine ilişkin ilgisinin kararlılıkla sürdüğü "Avrupa Konseyi Türkiye İçin İlerleme Raporları"ndan da görülmektedir.

3.2 2007 Avrupa Komisyonu Türkiye İçin İlerleme Raporu'nda Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele

2007 İlerleme Raporu'ndaki saptamaların da 2006 Raporu'nu destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Rapor'da, yılın bu alanda en önemli olayı olan 5356 sayılı

Kanun ile 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da yapılan iyileştirmelere ve Başbakanlıkça çıkarılan 2006/17 sayılı Genelge'ye yer verilmiştir.

Rapor içeriğinde vurgulanana olumlu adımlar şunlardır: Ailenin Korunması Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, koruma kararlarının kapsamı, ayrı yaşayan aile üyeleri de dahil ailenin bütün bireylerini içerecek şekilde genişletilmiş, başvuru ve idari işlemler için alınan bütün harçlar kaldırılmıştır.

İlgili bakanlıklarca valiliklere, hakimlere ve savcılara yönelik olarak şiddet mağdurlarına sağlanan hizmetlerin geliştirilmesi amacıyla genelgeler yayımlanmış, en önemlisi töre cinayetleri ve kadınlara yönelik aile içi şiddetle mücadele amacıyla yayımlanan Başbakanlık Genelgesi, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü eşgüdümünde uygulamaya konulmuştur.

Aile içi şiddete maruz kalan kadınlar için açılan sığınmaevlerinin sayısı, Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu, belediyeler ve kadın sivil toplum örgütleri tarafından işletilenler dahil olmak üzere 33'e yükselmiştir.

Rapor'da, tüm bu iyileştirmelere karşın, aile içi şiddetin yanında, töre cinayetleri, erken ve zorla evliliklerin hâlâ yaygın olduğu ve bunlara ilişkin güvenilir veriye erişimin sorun olmaya devam ettiği belirtilerek, yapılması gerekenler şu iki başlıkta yer almıştır:

Talebi karşılamak için daha fazla sığınma-evine ihtiyaç vardır ve sığınmaevlerinin hizmetleri geliştirilmelidir.

Kolluk kuvvetlerinin, hakimlerin ve savcılarının eğitimleri hızlandırılmalıdır. Sonuç olarak, kadınların şiddetten korunması yönünde gelişme sağlandığı, cinsiyet eşitliğini teminat altına alan yasal çerçevenin mevcut olduğu belirtilmiş; ancak, bu çerçeveyi sosyal bir gerçek haline dönüştürmek için daha fazla çabaya ihtiyaç duyulduğuna vurgu yapılmıştır. Çünkü ekonomik katılım ve fırsatlar, eğitim düzeyi, sağlık ve siyasi güç açısından kadın ve erkek arasındaki fark belirgin düzeydedir, denmiştir.

3.3 2007-2010 Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (KSGM, 2008)

Plan'ın hazırlanması Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün koordinasyonunda kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve

kadına yönelik şiddet konusunda mücadele eden sivil toplum kuruluşlarının katkısıyla gerçekleşmiştir. Kadına yönelik şiddetin, insan hakları ihlali olduğu belirtilerek, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik aile içi şiddetle mücadeleye ilişkin altı temel alanda iyileştirmeler hedeflenmiştir.

Eylem Planı, kısa (2007 - 2008), orta (2007 - 2009) ve uzun vade (2007 - 2010 ve sonrası) olmak üzere üç uygulama dönemini kapsamaktadır.

Amacı, ülkemizde aile içinde kadına yönelik her tür şiddetin ortadan kaldırılması için gerekli önlemlerin uygulamaya konulmasıdır. Eylem Planı'nda belirlenen hedefler:

1. Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele konularında yasal düzenlemeler yapmak ve uygulamadaki aksaklıkları ortadan kaldırmak,
2. Aile içi şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışların ortadan kaldırılması amacıyla, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik aile içi şiddet konularında toplumsal farkındalık yaratmak ve zihinsel dönüşüm sağlamak,
3. Kadının sosyoekonomik konumunun

güçlendirilmesine yönelik düzenlemeleri yapmak ve uygulanmasını sağlamak,

4. Aile içinde şiddet gören kadına ve varsa çocuk/çocuklarına yönelik ulaşılabilir koruyucu hizmetlerin düzenlemesi ve uygulanmasını sağlamak,

5. Aile içinde şiddet gören kadına ve şiddet failine yönelik tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerini düzenlemek ve uygulanmasını sağlamak,

6. Aile içinde şiddet gören kadına ve varsa

çocuk/çocuklarına yönelik hizmet sunumunda kurum/kuruluş ve ilgili sektörler arası işbirliği mekanizmasını kurmak, olarak belirlenmiştir.

Eylem Planı bu temel alanlar kapsamında geliştirilen hedefler doğrultusunda, gerçekleşmesi gereken kapsamlı ve uygulanabilir faaliyetleri, sorumlu kurumlar ve işbirliği yapılacak kurum ve kuruluşları içermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Kadına yönelik şiddet yasal düzenlemelerle bir ölçüde azaltılabilirse de dünya üstündeki mülkiyete ilişkin olarak kadınlar aleyhine olan eşitsizlik ortadan kalkmadan tamamen önlenemez. Çünkü sorun yalnız kanunlar önünde eşit olmakta değildir.

1993 tarihli Kadınlara Yönelik Şiddetin Tasfiyesine İlişkin Birleşmiş Milletler Bildirgesi'nde yer aldığı üzere, kadına yönelik şiddetin önlenmesi için de pozitif ayrımcılık benimsenmelidir.

Ülkemizde Aile İçi Şiddetin Önlenmesine Dair 4320 sayılı Kanun bu anlamda önemli bir adımdır. Bu Kanun ile eldeki mevcut diğer düzenlemeler birlikte kullanılarak kadına karşı şiddetle mücadele olanaklıdır. Korunma isteği doğru, yerinde ve zama-

nında yapılmalı; kurumlar görevlerini kanunların çıkarılış amaçlarına uygun olarak ve yürekli yapmalıdırlar.

Bunun için bireylerin ve karar uygulayacak kamu görevlilerinin, özellikle kolluk güçlerinin, duyarlılıklarının artırılıp bilgilendirilmelerinin sağlanması, Kanun'un uygulanabilirliğini daha da artıracaktır (Karınca, 2007b).

Öte yandan, koruma kararının infazda zorluk çıkartmayacak şekilde, mağdurun yeniden şiddete uğramasını engelleyecek nitelik ve açıklıkta yazılması çok önemlidir. Mahkemece verilen önlem, ailenin durumuna, somut olayın özelliğine uygun, objektif ve herkesçe kabul edilebilir olmalıdır.

Kaynakça

1. Acar, F., (1998). Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Yükümlülükler. *20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar Ve Gelecek*. Oya Çitçi (Ed.). Ankara: Türkiye Ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, No: 285 Birinci Baskı.
2. Akın, M., (2007). Ailenin Korunmasına Dair Kanunda Belirtilmeyen Tedbirlere Hükmedilmesi ve Danışmanlık Tedbirinin Uygulanması. *Terazi Hukuk Dergisi*, Sayı 14.
3. Akıntürk, T., (2006) *Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku C.II, 10. Bası*, İstanbul.
4. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. (2000). *Aile İçi Şiddetin Sebepleri ve Sonuçları, 2. Bası*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
5. Başlar, K., (2008). *Türk Mahkeme Kararlarında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*. Ankara; Şen Matbaa.
6. Birleşmiş Milletler. (2006). *Çocuk Hakları Komitesi'nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye İlişkin Genel Yorumları, 2001-2006, ICC Çocuk Hakları Serisi 3*. Ankara.
7. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, Avrupa Birliği, Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Emniyet Genel Müdürlüğü *Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Polisin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi-3: Eğitici Eğitimi Kitabı*. Nazik Işık (Ed.).
8. Ekşioğlu, S., (2002). *Ailede Yeni Düzen. Türk Medeni Kanunu*. İstanbul.
9. Erdem, M., (2007). Aile İçi Şiddet ve 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*.
10. İba, Ş., (2008). *Anayasa Hukuku ve Siyasal Kurumlar, 2. Bası*. Ankara.
11. Kalan, İ. (1998), Ailede Kadına Yönelik Şiddet ve Hukuk Düzeni, *20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar Ve Gelecek*, Oya Çitçi (Ed.). Ankara: Türkiye Ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, No: 285 Birinci Baskı.
12. Karadeniz-Çelebican, Ö., (1986). *Roma Hukuku, 3. Bası*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını.
13. Karınca, E., (2007a). Aile İçi Şiddet Mağdurunun Hukuki Korunmasına İlişkin Düzenleme. *Terazi Hukuk Dergisi*, 2 (9).
14. Karınca, E., (2007b). Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da 5636 Sayılı Kanun'la Yapılan Değişiklikler, *Terazi Hukuk Dergisi*, 2 (11).
15. Karınca, E., (16 Ekim 2007c). Kadına Yönelik Şiddet. *Radikal Gazetesi*.

16. Koçhisarlıoğlu, C., (2007). Aile Ve Aile Yararı”, Türk Medeni Kanunu’nun Yürürlüğe Girişinin 80. Yılı Münasebetiyle Düzenlenen Sempozyum 4-5 Ekim 2006. (L. Sirmen, Ç. Kırca, V. Buz (Ed.). Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını.
17. Öztan, B., (2002). *Medeni Hukukun Temel Kavramları 9. Bası*. Ankara: Turhan Kitapevi.
18. Özvarış, Ş., Demirören, M., Şener, S., Tumay, Ş., (2008) *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Sağlık Hizmetleri*. Ayşe Akın (Ed.). Ankara
19. Reemtsma, J.P., (1998). *Vahşeti Kavramak: İnsan Zulmünü Açıklama Denemeler*. Ayrıntı Yayınları.
20. Sirmen, L., Koçhisarlıoğlu, C. Tanrıver, S., Süral, N., Tercan, E. (2000) Karşılaştırmalı Hukukta Aile Mahkemeleri Ve Türkiye Aile Mahkemelerinin Kurulmasında Yararlanılabilecek Bir Model. *Kamu-İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 5(18)-104.
21. Sümer, N., (1998).; Kültür, Yasa ve Aile İçi Şiddet, *20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar Ve Gelecek*, Oya Çitçi (Ed.). Ankara: Türkiye Ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, No: 285 Birinci Baskı.
22. TBMM Genel Kurul Tutanağı (1997). 20. Dönem 2. Yasama Yılı 134. Birleşim, 13 Ağustos 1997.
23. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2006). *Töre ve Namus Cinayetleri İle Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan TBMM Araştırma Komisyonu Raporu*, Ankara.
24. Uygur, G., Sancar, T. ve diğerleri (2007). Kadına Yönelik Aile İçinde Şiddetle Mücadele Projesi, Uluslararası Belgeler. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü için rapor haline getirilmiş, yayınlanmamış çalışma,
25. Ülker G. (1998) Türk Devleti Ve Kadına Yönelik Hukuk Politikası, *20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar Ve Gelecek*, Oya Çitçi (Ed), Türkiye Ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, No: 285 Birinci Baskı, Ankara.

Eray Karınca

1960 yılında Siirt’de doğdu. İlköğrenimini memleketi olan Denizli’de ve İzmir’de, ortaöğrenimini Aydın, Ortaklar Öğretmen Lisesi’nde tamamladı. Ankara Hukuk Fakültesi’ni bitirip 1985 yılında, Şanlıurfa Ağır Ceza Mahkemesi’nde hakimliğe başladı. Orada yaptığı Şanlıurfa’dan Örneklerle Kan Davaları (Av. Dr. Faruk Erem Armağanı, Türkiye Barolar Birliği Yayını, Ankara 1999) adlı araştırma, 1986 yılında Türk Sosyal Bilimler Derneği’nce düzenlenen yarışmada, Özendirme Ödülüne değer bulundu. Şırnak’ın İdil ve Kastamonu’nun Araç ilçesi hakimliği döneminde, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü, Kamu Yönetimi Uzmanlık programını tamamladı. Bitirme tezi, Dernek Hak ve Özgürlüğü (Adil Yayınevi, Ankara, 1997) kitaplaştı. Zonguldak, Gökçebey hakimliği sırasında, yerel Gökçebey Gazetesi’nde ve Uğraş Edebiyat Dergisi’nde yazı ve öyküleri yayınlandı. Bu öyküler toplamıyla, Çankaya Belediyesi ile Damar Edebiyat Dergisi’nin düzenlediği yarışmada, Çökelez adlı dosya, (Çankaya Belediyesi Yayınları, Ankara, 1997) birincilik ödülünü aldı ve kitap olarak basıldı. Aydın İncirliova’da görev yaparken ödül kazanan, Bir Top Sarı Işık (Ankara, 1998) adlı kitabı, Halkevleri’nce yayınlandı. Aydın’da, arkadaşlarıyla birlikte Aydınca adlı edebiyat dergisini 18 sayı çıkardı. Yetişkinler için son kitabı olan Erken Açı Papatyalar (Ankara, 2002) Bilgi Yayınevi tarafından basıldı. Çocuklar için yazdığı Hayvanat Bahçesi’nde Bir Gün (İstanbul, 1997) ve Denizkızı (İstanbul, 1997) Bu Yayınevi, Perilerin Dansı (2007), İki Çılgın Otomobil (Şubat 2008) adlı kitapları ise Bilgi Yayınevi tarafından yayınlandı. Keçi Adası (Ankara, 2005) adlı çocuk romanı da Tudem Yayınevi’nce basıldı.

Telefon: 0 505 348 6672

0 533 522 5331

0 312 440 8075

e-posta: karıncaeray@gmail.com.tr

Tasarım : Necdet Kara
Uygulama : Senem Lefkeli
www.argosreklam.com
Baskı : Dumat Ofset
www.dumat.com.tr